

СРПСКИ НАРОД

НАЈВЕЋА ВЕЛЕИЗДАЈА У НАШОЈ ИСТОРИЈИ

Манифестација народне слоге и јединства, која се одиграла у Крушевцу прошле недеље важан је знак времена. Овај догађај имао је великог одјека у целој земљи и овај пример високе националне свести крушевачких родољуба може значити читаву прекретницу у нашем јавном животу за добро и спас српског народа.

То је била спонтана и неизбежна реакција правих српских родољуба на помахнитало оргијање и бесовање разних српских изрода помрачене националне свести и болесних амбиција. Плаћени туђинским златом, вођени туђинским инструкторима, за рачун туђинских циљева они врше најтежи злочин према српском народу.

Заслепљеност и плаћеништво ових упропастиола српског народа превршили су меру. Њихова бестијалност и крволочност изазвали су револт код свију мирних и лојалних грађана у граду и на селу. Крушевачки крај који је у последње време највише претрпео од ових издајника и крволока, морао је први да да одговор на њихову несрпску и нечовечанску акцију.

Пробуђено грађанство и сељаштво у бризи за свој опстанак и за будућност српског народа окупили су се на заједнички састанак и преко својих претставника указали су на пут народне слоге, на пут националног окупљања, на који генерал Недић већ две године указује као на пут спаса у борби против злотвора и убица српске будућности, ма са које стране они долазили.

Као у данима великих одлука окупили су се у Крушевцу на овом знаменитом збору и договору претставници свију сталежа и редова, нашло се заједно све што поштено и српски мисли и осећа, да јавно и смело пред Богом и пред лицем целог народа осуди ову срамоту српског народа. Да жигосу као недостојна ова убијања из заседа одличних синова и родољуба који се пожртвовано залажу за спас Мајке Србије. Да жигосу ова мучка убијања поштенних и вредних домаћина на селу, због старих партиских рачуна или из ђефа помахниталих кабадахија.

Све што раде ови безумници и плаћеници посувраћених појмова и подивљалих инстинката у пуној је

противности са светлим традицијама српског народа, за кога су чојство и јунаштво, нераздвајни од човечности, као највиших вредности живота. Српски народ целом својом историјом сведочи да је увек имао само најдубље презирање за издајнике, плаћенике, бездушнике и крволоке.

Зато су трагично болно одјекивале речи бола, револта и осуде правих српских родољуба пред спомеником Косовским мученицима у граду честитог Кнеза, који значе врхунац етичког смисла српског народа. Јер су сада дошли бедни изроди ових великана да за туђе злато по упутствима туђинских инструктора забадају немилосрдно нож у срце Мајке Србије.

Никада у нашој историји нисмо забележили овакав пример подивљале помахниталости и безобзирне службе туђину, због којих страдање српског народа може да значи и његову пропаст. Никада у нашој историји нисмо бележили овакав пример да допустимо да на нашем тлу, у нашој земљи примимо туђина да нам господари и служи се нашим животима и нашом крвљу да оствари своје себичне циљеве. Ово је одиста највећа велеиздаја коју је забележила наша историја!

Зато је и морални отпор противу ових злочинаца и велеиздајника и дошао из Крушевца, где је живља успомена на косовску традицију, а где је безумље ових изрода дошло до врхунца. И оно што се одиграло у Крушевцу треба схватити као почетак окупљања свих правих српских родољуба, свих честитих грађана без разлике на сталеж и ранију партиску подвојеност. То је израз потребе ланашњег момента ради борбе свима сретствима противу свију изрода и издајника, који фалсификују национализам и срамоте српско име, својим злочинима доводе у питање и сам опстанак српског народа и угрожавају његове најбиталније интересе.

Сигнал који је дат у Крушевцу значи коначно освешћење и сазнање свију Срба да је Енглеска без душе и срца за мали српски народ, који и у овом рату треба да да више жртава него велика Британска Империја.

Револт и негодовање јавности и српског народа окрећу се данас можда још више противу ових бездушних британских властодржаца него противу оне мале шаке њихових плаћених експонената, јер лондонски лордови и банкарски ради остварења својих циљева светског господарства жртвују опстанак и будућност једног малог народа, као што је и рекао један од главних говорника на крушевачком збору: „у Лондону сматрају нас као белгиски Конго, као масу која треба да гине за њихове интересе“. И из душе окупљеног народа дизала се клетва и падало је проклетство на лондонске лицемерне главе.

Српски народ после крва-

вог искуства и мученичког искушења здерао је маску са лица перфидног, зловарнога Албиона, како су одавно други народи назвали Енглеску због њене себичне политике. Српски народ прозreo је паклену игру Лондона, који данас златом отетим широм целог света, знојем толиких поробљених народа купује крв српског народа, његово највеће благо, које се ничим не може надокнадити. Та наша драгоценна крв, коју тако улудо просипамо за туђ рачун, треба да се пролива место енглеске крви, заједно са крвљу поробљених народа, да би они остали господари Европе и света и држали у ропству преко 500 милиона људи на четвртину земаљске кугле.

Данас је свакоме Србину јасно и поред свију настојања туђинске пропаганде, која се служи свима лажима и блефовима, данас је свакоме грађанину јасно да сва ова злочиначка акција шумских под националном фирмом, јесте у ствари дело Лондона, који је у Дражи

Михајловићу и његовој шареној дружини с коца и конопца нашао слепо оруђе за извођење свога плана, чије последице могу бити смртноносне по српски народ.

Савест човечанства мора да осуди ово бездушно поступање енглеских лицемера са животом и судбином једног малог народа, настањеног на једном осетљивом и важном месту на тлу Европе, а вечна правда мораће да додели најтежу казну овим убицама једног народа.

Али освешћен српски народ може својом вољом да спречи ову убилачку намеру и да се разрачуна са експонентима Лондона у земљи и да тиме зада смртни ударац енглеским намерама и плановима. У Крушевцу је започето ово дело, а животни интерес српског народа захтева да га сви прихвате и свима сретствима помогну његово извршење до краја, ослобађајући земљу од ових кобних утицаја и обезбеђујући јој на тај начин опстанак и боље дане.

„С—Н“

Манифестација народне слоге у Крушевцу против издајника српског народа

На великом збору у Крушевцу пред много хиљада грађана и сељака из Округа крушевачког, говорили су народу најугледнији претставници свију редова грађанства. Први је узео реч досадашњи претседник Општине г. Добривоје Ђорђевић, па су затим говорили гг. Милан Накић, адвокат, Храцислав Поповић, прота, Душан Стојадиновић, предузимач, Васа Мишић, трговац, Михајло Живковић, адвокат, Чедомир Илић, трговац, Ратко Тошовић, суплент Крушевачке гимназије, Милутин Урошевић, трго-

— У овим тешким судбоносним данима састали смо се овде поред древног споменика Косовским јунацима, поред симбола чојства и јунаштва, величине и трагедије српског народа, да јасно, гласно, сложено, разговетно узвикнемо да Србин хоће да живи, да Србин мора да живи, да Србин хоће да ради и на остварењу мира, реда и поретка.

Претседник српске владе г. Милан Недић са својим сарадницима улаже много труда да се одрже у овим нашим крајевима ред и мир. У тим настојањима ми морамо и хоћемо да их помогнемо. Отварајући овај велики народни збор, ја вас молим да саслушате еминентне претставнике града Крушевца и да њихове речи примите к срцу.

вац, Душан Триповић, државни тужилац, Благоје Јовановић, кројач, Александар Поповић, финансиски референт и Крста Новаквић, бивши народни посланик.

Г. Д. Ђорђевић потсетио је присутне на трагичну погинућу окружног начелника Душана Марковића, истакнувши његове заслуге одао је пошту његовој успомени. После тога збор је отворио нови претседник Крушевачке општине, инж. Перчевић, следећим речима:

Први говорник био је г. Милан Накић, адвокат, који је довикнуо онима у шумама:

„Станите, ни корака даље! Сваки корак вашег д'зег корачања води народ овога града и Округа несрећи“.

У свом даљем излагању он је говорио о заслугама генерала Недића за Крушевачки округ и за цео српски народ, упоређујући његову улогу са делима великана из српске историје. Каже даље да и сам Господ Бог шаље овакву поруку српском народу:

„Србине роде, сам си ковац своје среће. Твоја судбина у твојим је рукама. Буди миран и паметан. Мисли својом а не туђом главом; служи својим а не туђим интересима. Иди мудро, а не гини више лудо. Тиме ћеш стећи право на живот“.

Познати крушевачки прота г. Храпа Поповић упутио је затим народу речи, осуђујући најоштрије убице начелника Марковића:

Сигнал и пример из Крушевца

„Хеј, крива српство, шта све ниси дочекало и шта све нећеш дочекати. Да ли треба осудити виновнике наших огромних страдања? Њих је народна клетва већ осудила, а ми попут Христа можемо да им кажемо: „Боже опрости им, јер не знају шта раде. Помолимо се Богу да им поврати одузету памет и да сами увиде своје рђаве поступке и пођу путем спасења, који им указује генерал Недић. То је пут мира, реда, рада и законитости“.

СРБИЈА ИЗНАД СВЕГА

Затим је г. Душан Стојадиновић, предузимач, позвао народ да се руководи идејом, коју је истакао председник српске владе генерал Недић: „Србија изнад свега и нада све“.

„Вођени том идејом, нама се отварају нови видници напред. Али само у слози, миру, љубави, у пуној солидарности свих конструктивних и стваралачких елемената наше заједнице. Кад наш Крушевац подиже свој морални капитал, то значи да је одушевљење и жеља за миром и радом изникла из наших душа као једна тековина која се све више уоквирује у понос“.

Реч српског народа

Г. Ратко Тошковић, суплент гимназије, пошто је изнео узроке нашег националног слома, рекао

„Уместо да нас ова заједничка несрећа сједини, те да заједничким радом и братском љубављу лечимо наше ране, ми се и даље делимо, свађамо и што је најжалосније убијамо.“

Потребно је да се данас упуту из Крушевца целом српству реч да српски народ у овом моменту једино разумношћу, миром и радом може сачувати свој живот и надати се срећнијој будућности.

И зато, драги крушевљани, нека овај данашњи збор не буде обичан политички збор, нека он буде манифестација српског родољубља и духовног јединства које ће ујединити све српске снаге у борбу против свију оних који свесно или несвесно раде на уништењу и издајству српског народа.

Ја вас поздрављам са нашим освештаним речима: Само слога Србина спасава“.

Г. Милутин Урошевић, трговац, рекао је затим између осталог:

„Разум је бремза која мора сваког Србина и сваког човека да бремза. Данас нам је разум потребнији него икада. Да не бисмо доживели оно што је најгоре, свакоме истину у очи треба да кажемо. Сви ви који одлазите својим кућама обавестите ваше, да је спас нашег народа једино да се сложимо, да будемо прави Срби, да једни друге помогнемо, да никада једне друге не одмогнемо, да сузбијамо све оно што је рушилачко. Нереди могу да нам донесу само несрећу. Ми не треба да будемо као плехана фуруна, већ достојни потомци цара Лазара и Милоша Обилића“.

Г. Душан Триповић, државни тужилац, говорио је нарочито о енглеској политици, која је себиично искоришћавала друге народе.

РАЗУМ И СТВАРНОСТ

Г. Благоје Јовановић, кројач из Крушевца, рекао је народу затим следеће:

„Потребан је разум да се увиди стварност. Потпиривана

Г. Ваца Мишић, трговац, упуту је затим следећи апел:

„Ја вас братски молим да знате да нама свима спас лежи у братском, разумном раду, реду и миру, јер ћемо само тако спасти српство и српски народ. Ја вас молим када одете својим домовима да поздравите и осталу браћу који, спречени пословима, не могу доћи на овај скуп и да им кажемо да спас лежи у реду, раду и миру“.

Адвокат г. Михајло Живковић, обраћајући се грађанству и омладини, говорио је о последицама рата, па је на крају рекао:

„Друга једна чињеница која такође треба да се зна, јесте данашњица. Они морају да знају да по међународном праву и по праву акта капитулације, окупатор има право да управља земљом онако како он нареди и какав поредак буде дао. Када је тако, онда вас ја молим да примите савете Милана Недића који лепо каже: Само у миру, реду и раду можемо дочекати добре дане и сачувати што више српских глава“.

После тога је говорио г. Чедомир Илић, трговац, који упозорава народ да треба да се држи реда, слоге и љубави.

свога говора, осуђујући акцију из шуме, рекао је:

„Ова акција не може да се разуме са гледишта српских интереса. Шта ће нам Србија без Срба? Али хвала Богу захваљујући правилном разумевању у наш крај упућени су синови нашег народа, наши добровољци, који заједно са нашим народом имају да уклоне ову опасност.“

На нама је да ту акцију свесрдно помогнемо, јер они имају

„Не познајемо Пурића и Комп.“

Затим је Крста Новаковић, апотекар и бивши народни посланик, одржао један велики говор, који је оставио дубок утисак на сакупљени народ. Он је рекао да народ овога краја не може да носи одговорност за злочине једне шаке изрода, јер је он био увек миран и лојалан. Истакао је затим све што је Крушевац ура-

„Као политичком прваку овога краја дужност ми је да кажем и оно што ви не смете али мислите и осећате као и ја. Биће вероватно неки који ће ми замерити. Дужност је свих који су тражили од народа поверење да се и у данашњем времену у средини свога народа налазе и да са народом деле зло и добро и да говоре све што народ не би смео да каже“.

Настављајући своја излагања г. Новаковић је рекао:

„Још више је потребно да наше очи буду упрте у Београд, да се више не обзиремо на Лондон. Последњи догађаји јасно кажу шта је било у Лондону. Претпоследњој влади био је на челу Миша Трифуновић.“

Та влада Мише Трифуновића морала је да оде. Ове нове људе не познајемо. Не познајемо Мартиновића, Милићевића, Пурића и остале. То је знак за нас да се не обзиремо на страну пропаганду, већ да гледамо на нашу српску владу и њој да пружимо сарадњу.“

„ДА ЗАВЛАДА ДУХ ОКУПЉАЊА“

Ако за ово што сам говорио треба Крстина глава да падне, у односу према народу, ништа није један појединац. Али ја морам да вам кажем да се ми налазимо у самртној опасности.

Данас има људи који посматрају кроз своју призму добровољачки батаљон. Заслугом генерала Недића после тешке несреће код Богдања ви сте спасени. Захваљујући патриотизму дошли су добровољачки батаљони. Боље они са нама нашу муку да пречисте, боље са нама да се објасне. Зато је потребно што више љубави и поверења према добровољцима. Јер њихов патриотизам исти је онакв као и наш прави српски патриотизам.

Са жељом да ове речи примите к срцу, да их пренесете да-

пуно разумевање за наше патње. Ако они не би успели дошла би казнена експедиција.

Наша је дужност да акцију добровољаца помогнемо, да се одупремо свакој илегалној акцији и да очувамо овај крај. Ја вас позивам да сваког момента одржимо ред и мир, да пружимо пуно помоћ добровољцима са пуно љубави како бисмо избегли веће несреће“.

дио вршећи своју националну дужност и испуњавајући жеље и налоге Српске владе генерала Недића. Изнео је исто тако шта је генерал Недић учинио за Крушевац септембра месеца 1941 године као и ових дана. Г. Новаковић је затим истакао следећу мисао:

„Да живи мајка Србија!“ „Живео председник владе генерал Недић“.

Народ је одушевљено прихватио поклич.

Пошто су саслушани сви ови говорници народ је једногласно прихватио резолуцију у којој се каже да је утврђено да страна пропаганда ради постизања својих паклених циљева хоће да употреби мирни и радни свет овога Округа и у том циљу хоће да ангажује извесан број необавештених, неупућених и лакоумислених људи.

У резолуцији се затим каже да цео српски народ мора ићи путем, на који указује Влада народног спаса на челу са генералом Недићем. Ова влада ослобођена утицаја страних пропаганди, а везана за стварност која је окружује, апостолски указује на пут спасења, који једини остаје српском народу.

Поздравља долазак српских добровољаца на територију Крушевачког округа, клања се пред њиховим светлим жртвама, пуна је захвалности према добровољачкој готовости да сачувају ред и поредак у округу и дубоко верује да ће српски добровољци у заједници са одредима Државне страже успети да очувају ред и поредак, па ма са које стране долазили на сртаји.

на, шума нас је стала многих жртава и непроцењивих губитака. И сви они који су хушкали и који још и данас хушкају на акције из шуме, то су злотвори и гробари српског народа. Српски народ, свестан тешкоћа у којима се нашао са једне стране, свестан да он ни за длаку не може допринети судбоносним одлукама у овом великом светском сукобу па кад би и цео пошао у гроб с друге стране, нема данас другог пута свога спаса него оног којим одлучно, без колебања и застоја, води генерал Милан Недић.

Ради тога сви Срби, без разлике, и са села и из града, морају исто тако одлучно и без колебања кренути једном за свагда тим спасоносним путем. Ко друкчије говори, ко друго проповеда, тај је злотвор и упропаститељ српског народа и његове будућности. Становништво и града и села, мора најпотпуније помагати и морално и свим средствима све органе реда и мира. Ту су најпре српски добровољци, који се идеално, уз највеће самопрегоре и жртве у најскуплим животима, залажу за потпун успех политике коју води и спроводи већ скоро две године председник владе српског народног спаса.

На збору у Крушевцу, поред горњих речи, пао је још један предлог који заслужује да се нарочито истакне и подвуче. Један бивши народни посланик, г. Крста Новаковић, позвао је све бивше политичке људе, све оне који су некад од народа, без обзира којој су партији припадали, тражили поверење, позвао их је да одмах крену отворено у народ и да народу говоре и саветују га да се сложимо и организовано одупремо злочиначким испадима шумских.

То су дужни да учине сви политичари и бивши народни посланици и сенатори. Они морају да изиђу јавно на површину и да се једном већ окану врдања и седења на неколико столица, чекајући исход рата, а за то време препуштајући свој народ патњама и страдањима, која изазива несавесна пропаганда туђина и његових агената.

На попршиту је остао само Милан Недић. И као политичар и као државник и као кормилар. Срби више никог другог немају. Сви су други подбацили или су остали поражени, потучени, па су се морали повући. Нема другог пута, сем оног, којим неустрашиво напред иде Милан Недић.

М. П.

Значај крушевачког збора

Велики народни збор у Крушевцу на коме је десетина говорника одлучно осудила и жигосала разбојнички рад шумских бандита, без обзира како се зову, партизани или Дражиновци, без обзира коме служе, Москви или Лондону, даје сигнал у правом часу и пружа угледан пример како да се држе и којим путем треба да пођу и остала наша места и

крајеви. Крушевац је у последње време на својој кожи осетио зликовачку руку шумских „слободница“.

Сви говорници, без обзира на њихову некадашњу партијску поцепаност и политичку подвојеност, одлучним речима су осудили шумске бандите. Од наше катастрофе, изазване једним безумним ратом, па до најновијих да-

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Терезије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА“, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко „Пресека“ а. д. Влајковићева 8.

КРУШЕВАЦ ДАЈЕ ЗНАК ЗА БОРБУ

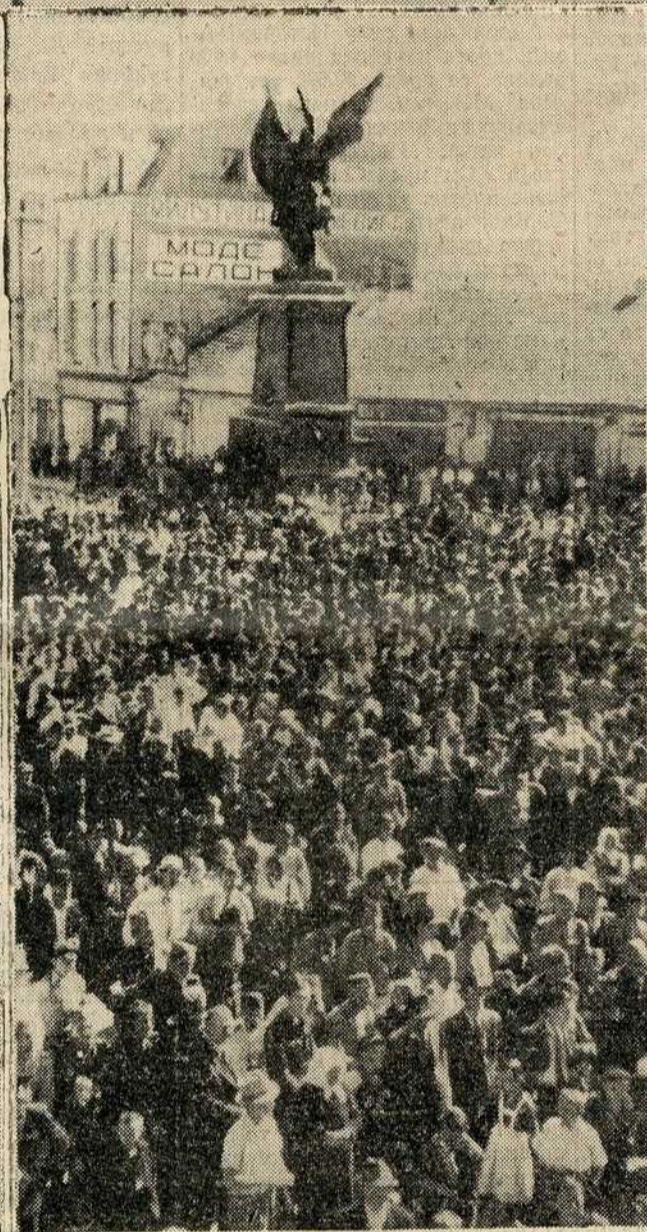
Горе: Адвокат г. Михаило Живковић говори. Доле: Нови претседник Општине инж. г. Перчевић за време свог говора

»Са жељом да ове речи примите к срцу, да их пренесете даље да од данас међу нама завлада нови дух окупљања и спасавања сваке српске главе...«
Из говора г. Крсте Новаковића, бив. народног посланика (десно на слици).

Доле: Говорио је и угледни трговац крушевачки г. Милутин Урошевић

Крушевљани окупљени око споменика Косовским мученицима

Народ на збору у Крушевцу слуша своје прваке (Снимци Државне пропаганде)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Говор министра Веселиновића на радију

Производња и исхрана становништва Србије у 1943 и 1944 године

Министар пољопривреде и исхране, инж. Радослав М. Веселиновић говорио је на Београдском радију о пољопривредној производњи у току 1943-44 године. Том приликом министар Веселиновић је рекао:

Као министар пољопривреде и исхране дужан сам да се старам о унапређењу пољопривредне производње у нашој земљи како би она задовољила исхрану становништва. У садашњим приликама све што је потребно за исхрану нашега народа мора се произвести код нас, пошто се са друге стране скоро ништа за исхрану не може увести.

Да би се ове потребе за исхрану задовољиле, било је потребно да се претходно изради и донесе план о планској пољопривредној производњи. Претседник српске владе, господин Милан Недић својом наредбом од прошле године прописао је овај план.

Мада је овакав план први пут донет у Србији и мада је прошла година била најнероднија за неколико последњих деценија, и поред свих недостатака у радној снази, ипак се показало да је планом о планској пољопривредној производњи и његовим добрим извршењем спасен наш народ од глади у току протекле зиме и овог пролећа. Али праве користи и резултати планске производње у Србији показују се сада у овој години.

Српски земљорадници су неуморним радом обрадили све што се могло обрадити, тако да је скоро свака стопа земље засејана.

Овом приликом морам нарочито да нагласим да су наше вароши, са Београдом на челу исто тако обрадиле и засејале сваки комад земље. Бог је благословио њихов рад. Жетва пшенице и осталих стрнина је завршена. Вршај се ближи крају. Принос је задовољавајући. Пшенице ће бити довољно за исхрану свег нашег становништва, радника, оружаних одреда, болница, избеглице деце и пасивних крајева.

Да би се организовала правилна исхрана целог српског становништва у споразуму са Генералним опуномоћеником за привреду Србије извршен је разрез на све општине које имају вишкова. Овај разрез је умерен. Приликом вршења разреза прорачунате су потребе произвођача за семеном и исхраном, и то им је остављено.

Узимајући у обзир потребу исхране становништва и других непроизвођача, радника, избеглица и пасивних крајева, одређени разрез се мора на сваки начин прикупити. Због тога овом приликом хоћу да скренем најозбиљнију пажњу свима произвођачима и општинама, које су добиле разрез да га без поговора изврше у своје сопственом интересу. Не треба нико да се вара да ће моћи да избегне испоруку.

Предвиђене су врло строге ме-

ре за оне произвођаче и општине које то не буду учиниле.

Браћо земљорадници, није само интерес грађана оружаних одреда, радника, избеглица, пасивних крајева, већ је интерес целог српског народа, да се изврши испорука разрезаних количина пшенице.

Мислим да није потребно да објашњавам нашим произвођачима да је много боље да српски земљорадници изврше своју дужност у погледу испорука него да се излажу предвиђеним строгим казнама и да опет морају дати оно, што могу дати и без присилних мера.

Нека ме овог пута послушају све општине и сви земљорадници, јер је то у њиховом сопственом интересу. Они који ме буду послушали биће захвални; ако пак буде некога који ово не послуша, он ће се кајати што ме није послушао. Ја благовремено упозоравам све произвођаче и општине да ће се цео разрез морати дати овом приликом, па је стога боље да га сами дају, него да га дају и буду строго кажњени.

Исто тако боље је раније предати пшеницу, јер је и цена већа. Отуда ће сваки добар домаћин и о овоме водити рачуна.

Овом приликом могу да кажем свима произвођачима, да су надлежне немачке власти изјавиле да неће тражити да се повећа

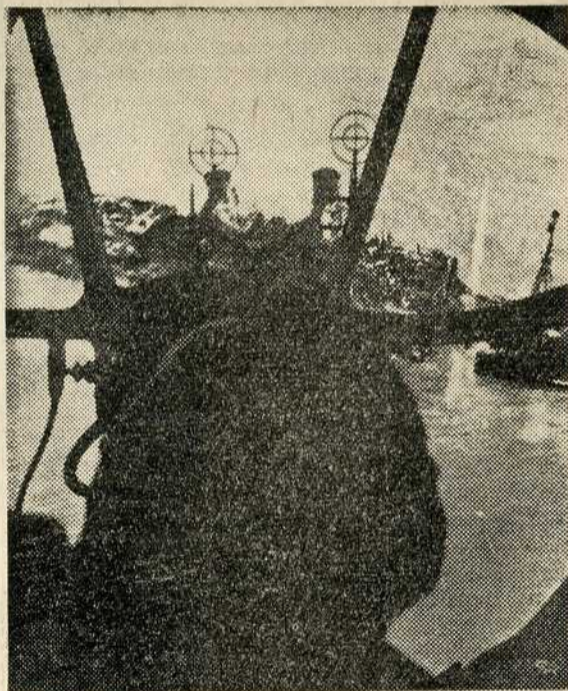
садањи разрез стрних жита, уколико буду испоручене количине које су до сада прописане.

Исхрана непроизвођачког становништва по варошима вршиће се ове године редовно, али је зато потребно да се прикупе одређене количине пшенице.

Српска влада водила је рачуна да се сваком земљораднику оставе потребне количине за семе и исхрану. Због тога земљорадници треба да изврше своју дужност, јер то од њих свих захтевају они, који не производе хлеб. Српски народ, а нарочито земљорадници, увек су делили и последњу кору хлеба са својим ближњим. То нека учине и сада.

Напоследку, овом приликом хоћу да кажем српским земљорадницима, да ја, не само као министар пољопривреде и исхране, већ и као дете села и искрени и прави пријатељ српског земљорадника водим рачуна о њима. Али исто тако, као министар пољопривреде и исхране морам да водим рачуна и о исхрани грађанског становништва, радника, избеглица и свих других непроизвођача у пасивним крајевима.

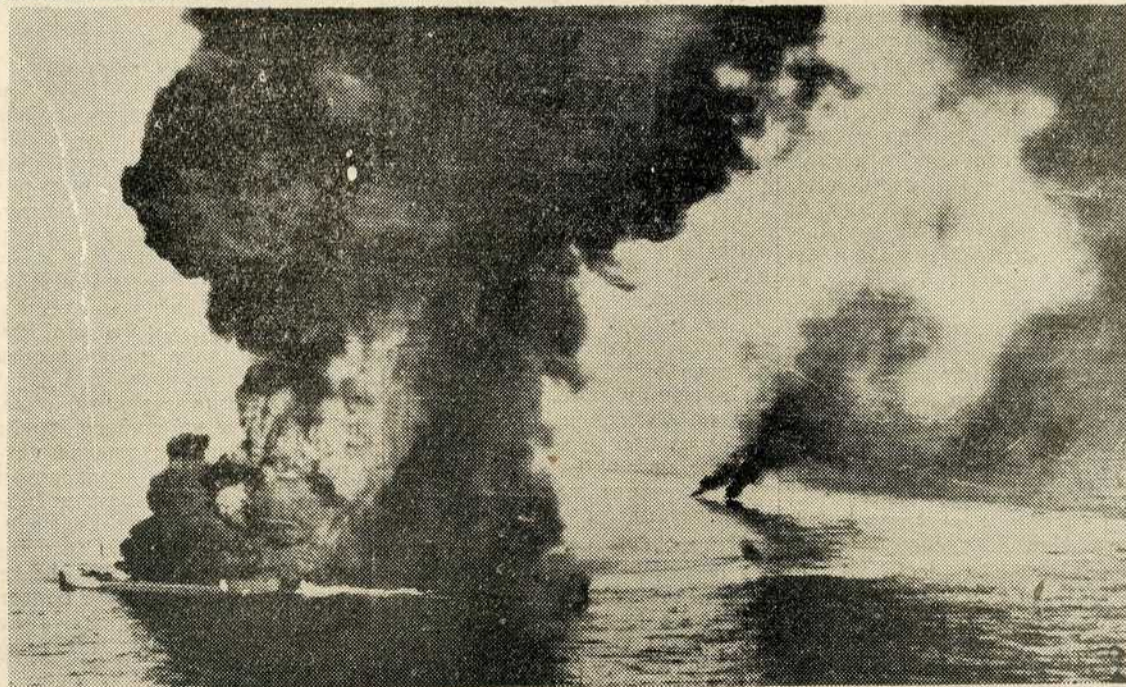
Мој братски и пријатељски савет свима српским земљорадницима данас јесте: „Дајте све што је прописано и одређено, јер то можете и морате дати, а то је интерес и вас земљорадника, и српског народа, и мајке Србије“.

Напад на конвој

Немачки извиђачи јавили су о проласку једног непријатељског конвоја у Канал Ламанш. Немачки борбени авиони пронашли су га и највећи брод из пратње потопили, као што доказују ова два снимка.

(Фото: Е. К.)

Вечита Енглеска

Познати француски публицист Филип Анрио издао је у једној књизи, под насловом „Овде радио Француска“, серију својих предавања. Та су предавања од велике политичке вредности. Једно од њих доносимо својим читаоцима.

Под вечитом Енглеском подразумевам историску Енглеску, која је кроз целу своју историју остала себи доследна. Предочио сам мојим слушаоцима да Черчил и Стаљин заједнички сарађују на разарању наше отаџбине и нашег царства, да желе да униште наше благостање, и да нападају само на оне, којима добро Француске лежи на срцу.

Многи тумаче наш став антипатијом према Енглецима. А то је заблуда! Многи од нас диве се Енглеској. Главна разлика између нас и наших клеветника лежи у томе, да се ми Енглеској дивимо, док су они други у таквом положају, да су им ропски подложни. Пошто се ми дивимо Енглеској, ми је се и бојимо. Ми се бојимо, јер смо свесни, да Енглец увек служи само енглеским интересима.

Рударски радник из Њукесла, сељак из Мидленда, индустријалац из Ленгшајера, студент из Оксфорда или Кембриџа, малограђанин из предграђа Лондона, банкар из Ситија, матроз „Краљевске морнарице“, насељеник из Нигерије, сопственик дијамантских рудника, са Капа или туриста у великим хотелима Каира или Колумбије, — о ничем другом не воде бригу него о британској величини. Ради тога ми гајимо према њима ужасно неповерење, у тренутцима када се мешају у чисто француске интересе. То значи, ми не верујемо оној Енглеској, која нас је у низу столећа увек сматрала за своје највеће супарнике.

Потсетимо се на нашу историју, тиме ћемо довести у неприлику оне, који доносе закључке у потпуном незнању. Иначе како бисмо схватили оне људе, који аплаудирају Черчиловим „јуначким делима“ када енглески авиони бомбардују Диеп, Шербур, Булоњ, Хавр, Лоријан, Париз, Брест или Сен Назер? То су обично они, чије се куће и укућани налазе негде на другом месту.

Ако овим Французима говори-

римо о Јованци Орлеанској или о Наполеону, они слежу раменима. Пребацују нам историску педантерију, као и да су се од тог времена промениле и ствари и људи. Еужен Лотије, без сумње није био реакционар, и сигурно као новинар познаје историју, када је дао духовиту и болну формулу, још пре овога рата, тако често понављану: „Сва несрећа Француске долази можда отуда, писао је меланхолично, да је Немачка немачка, Енглеска енглеска, Италија италијанска, али да је Француска престала бити француском“.

Овај крик остао је код многих без одјека, ради тога се многи Французи осећају обавезни традицији једне Енглеске, уместо да стоје као Французи иза свога маршала и своје владе.

Ја сам већ једном цитирао човека, који је пре десет година рекао: „Ако Немачка снагом своје способности и смелости, ослободи Европу од болшевичке опасности, тиме ће учинити неочењиву услугу човечанству“. А то је написао Винстон Черчил, данашњи претседник енглеске владе!

Ко се не сећа одушевљења Француске, за херојски отпор финског народа против болшевиизма? Јесмо ли заборавили на наше манифестације, наше прилоге, наше поклоне и слање наших скија финским борцима? Верна својим идеалима бори се Финска и данас, још увек против исте опасности. Енглези су променили своје борбено место. Они су данас за Стаљина против Манерхајма, разумљиво, у име демократије!

Ко је био у заблуди? Ко је рекао: „Болшевиизам је у дивљем бесу организовани хаос“. Ако се не варам, то је рекао лично претседник Рузвелт, приликом свог првог кандидовања.

Желео бих да потсетим наше заблуделе земљаке, да се Велика Британија није никад променила. То је остала вечита Енглеска. Док је Луј XVI владао у Версају, писао је граф де ла Лицерн, амбасадор у Лондону, графу Монморен-Сен-Ерему, министру спољних послова: „Енглези се труде да изазову немире у Француској, да би се дочепали наших колонија“.

Лорд Гренвил, министар спољних послова Велике Британије, писао је у исто време — 1790 — графу Стадиону, аустријском амбасадору у Лондону: „Да би имала потребну слободу кретања, британска влада уобичајила је, да ствара нереде у француским поседима и да их подржава“. Исте године, говорио је лорд Мансфилд, на говорници енглеског парламента: „Уверавам владу Његовог Величанства, да ће одређени новац за стварање немира у Француској, бити добро пласиран“.

Оплакујемо мртве, учевљене и рушевине, али смо мишљења — после једног прохујалог столећа — да је енглески новац уложен у Француској за стварање немира — изгубљен новац.

Заједно са нашим маршалом, пред чињеницом „вечите Енглеске“, верујемо у вечност Француске.

У Београду почела је производња сојиног млека, млечних производа и брашна

Један наш угледни стручњак, бивши начелник Министарства пољопривреде, бавио се 15 година изучавањем соје, те драгоцене биљке која исхрањује мултимилонске народе Далеког Истока, а која је код нас наишла на врло повољне услове земљишта и поднебља, те успева исто тако добро као у својој прадомовини Азији.

Сојине особине

О ванредним особинама соје било је говора већ у више махова. Њена хранљивост прави је краљем свег поврха. Њена садржина масноће (уља) око 20%, затим беланчевина око 40%, угљених хидрата око 20% и минералних соли око 4,5% чини, да је соја у исхрани широким маса далеко значајнија од меса. Ма да је по својој хранљивости врло значајан и наш пасуљ, он у поређењу са сојом изгледа готово ништаван, јер му садржина масноће не прелази 3%.

Наш поменути стручњак, испитујући и изучавајући соју, имао је прилике да долази у непосредни контакт са народом пуних 25 година. При том је констатовао тешке последице које проистичу из лоше исхране. Један од разлога лоше исхране, по његовом тврђењу, била је сувише строга примена поста, а затим незнање нашег народа какву храну треба да употреби за време поста.

Довевши у везу ту чињеницу са вредношћу и значајем соје у исхрани, наш стручњак је дошао на мисао, да би примена соје у нашој народној исхрани претстављала многоструку и непроцењиву вредност, нарочито ако се још узму у обзир лековите особине соје, која благотворно утиче при обољењима од чира у стомаку и у дванаестопалачном цреву, при обољењима жуци, бубрега, лењости црева, отечених плућних жлезда, малокрвности, шећерне болести, сувишне стомачне киселине, а код деце при обољењима од пиурије, фирцигера, копривњаче, диспепсије итд.

Фабрика за прераду соје

Наш стручњак није остао само при теорисању. Прочувши свестрано примењу и искоришћавање соје код разних народа, њену прераду и индустријализацију, припремио је читав план са свима елаборатима и нацртима за непосредну практичну примену код нас.

Са великом вероватношћом можемо рећи да би све то остало само у границама пројекта и да би се соја и даље искоришћавала једино за производњу уља, да нису наступиле ратне прилике. Овако, захваљујући разумевању на које је наишао код купаторских и код наших власти, као и свом стручном познавању ствари и организаторским способностима, данас је у Београду прорадила прва наша фабрика за прераду соје, под фирмом „Вегетал“. У приземљу и на првом спрату простране зграде у Велбушкој ул. 1 смештене су велике инсталације нове фабрике, које су махом израђене у нашој земљи, по нацртима самог нашег стручњака, а које су већ при првом функционисању дале одличне резултате.

Сојино млеко

Данас се у фабрици „Вегетал“ већ производе у ограниченим количинама врло драгоцене артикли за исхрану: сојино млеко и сојино брашно. Пошто млеко има не само боју и хранљивост, већ и остале особине животињског млека, од њега ће се доцније израђивати за шири круг остали млечни производи, као кисело млеко, јогурт, кефир и разни сиреви, а најзад и врло укусне кобасице.

Сојино млеко, упоређено с једне стране са крављим, а с друге стране са мајчиним млеком, даје нам следеће упоредне хранљиве вредности:

Беланчевине: сојино млеко 5,76, кравље 3,50, мајчино 1,25; масноћа: сојино 2,46, кравље 4,0, мајчино 2,50; угљени хидрати: сојино 1,40, кравље 5,25, мајчино 6,90; минералне соли: сојино 0,84, кравље 0,75, мајчино 0,26.

Дакле, једини већи мањак код сојиног млека био би у угљеним хидратима, који се да надокнади додавањем шећера по вољи.

Лековитост сојиног млека

Сојина беланчевина је прворазредна, равна беланчевини у меду и јајима, животињском млеку и орасима. Чај је сојина беланчевина од ових још скарљивија, јер на пример у беланчевини меса и јаја има тзв. нуклеопротеида, те у организму ствара пурин и мокраћну киселину, који проузрокују реуматизам, артритис, остеоартритис, док од тога у сојини млеку нема ни трага. Сојино млеко је уопште без бактерија и бакцила, као и сви остали сојини производи.

Сојино млеко, исто као и сојино брашно, могу се одлично употребити за исхрану одојчади од првог дана рођења, јер је сојино млеко по свем физиолошком дејству много ближе мајчином, него ли крављем. Ово је нарочито важно за матере које не могу да доје децу услед тога што су запослене ван куће, или пате од анемије, туберкулозе и друго.

Сојино брашно

При изради сојиног млека фабрици остаје извесна количина сојиног брашна, које је по хранљивој вредности равно истој количини говећег меса без костију. То брашно може се одлично употребити за децу исхрану, за тим за справљање фашираних шницли, или као примеса при справљању пшеничног и кукурузног хлеба.

ЧУВАЊЕ ВИНА У ТОКУ ЛЕТА

По својим виноградима и приносима вина наша земља стоји несумњиво на доста лепом месту. Међутим, што се тиче сортирања, неге и чувања вина у томе смо оскудевали тако много, да су наша вина и пре рата тешко успевала да се добро и по добром цени пласирају на страним тржиштима. Поред тога у самој земљи пропадале су велике количине вина које се кварило и постајало неупотребљиво за пиће.

Нарочито у току лета вино захтева већу пажњу, која уосталом није нимало компликована и сваки пажљиви подрумар и винар може је лако извести.

При лежању у дрвеним бурадима вино као што је познато, испарава. То испаравање нарочито је знатно у току летњих топлих месеци. Простор у бурету који се испразни испаравањем, испуни се ваздухом, а тај ваздух делује врло штетно на вино. У топлим данима јавља се на површини вина у таквом бурету вински цвет. То је једна опасна болест, ма да је многи сматрају безопасном, јер претвара вински алкохол у воду и друге штетне материје. Поред тога наступа тако звана цикнулост вина. Најзад може да настане мрки, црни или бели прелом вина.

Да би се то спречило, бурад треба савесно прегледати и доливати. При доливању поступак је врло једноставан. Са бурета скине се полако врањ, те се опере, а исто тако опере се и отвор око врања. Доливање се врши помоћу малог левка или

Поред овог сојиног брашна које фабрици остаје по изради млека, доцније ће се производити и јаке брашно, чија ће хранљива вредност по килограму бити равна хранљивости 2 и по кгр. говећег меса без костију, а од сојиног брашна производиће се и врло хранљиви резанци.

С обзиром на ограничене количине соје којима фабрика располаже до нове бербе, за сада она снабдева својим производима углавном болнице, установе, болешљиву децу и болеснике. Међутим, управа се нада да ће по добијању овогодишњих контингента соје произведене на површини од 8.000 хектара, колико је засејано на територији уже Србије, моћи да задовољава делимично и опште потребе београдског становништва.

Како да сачувате живину

О важности живинарства као угодне гране наше пољопривреде и о важности живинског меса и јаја у данашњој исхрани, било је већ говора у више махова, те сматрамо да није потребно то још једном истицати. Речи је било такође о сортама наше живине, о корисности увођења племенитих раса, али исто тако и о вредности наших већ уведених домаћих раса са њиховим одличним особинама. Исхрана живине на пољопривредном газдинству изискује врло мало, јер се она великим делом храни пашом, пољским и кухињским отпацима. Оно на шта треба за очување живине обратити нарочиту пажњу, то су разне болести које често наносе велике штете

Живински паразити

Паразити, то јест разне ваши и крпељи на живини, могу да изазову огромне штете као последицу цркавање живине а редовно њен врло слаб развитак. Да би се ово спречило, пољопривредник мора обратити пуну пажњу на следеће услове:

нарочитих калаисаних канти са кљунуом. Најзад могу се употребити и обичне флаше. После доливања буре се опет затвори чистим врањем. Кад ће се вршити доливање зависи од количине испарења, а размак се обично креће од једне недеље до једног месеца. У сваком случају боље је вршити што чешће.

При доливању треба пазити да доливено вино буде потпуно здраво и приближно истог квалитета и исте старости. Када нема одговарајућег вина, онда је боље да се претаклање врши из веће буради у мању.

У случају ако баш нема вина за доливање, могу се применити и извесне друге мере, као на пример искретање буради у страну да би се умањило улазак ваздуха кроз врањ, спуштање у бурад каменог белутка који претходно треба опрати и уситјати на ватри, а затим охладити; сумпорисање сагоревањем сумпорних пантљика; спуштање калцијумметабисулфита. Калцијумметабисулфит спушта се у буре у једној кесили на канапу, да се само покваси, затим се извуче из вина и остави да вис на врању у празном простору бурета. Сумпорни диоксид који ће се из кесике развијати испуњаваће празан простор и донекле заштитити вино од поменутих болести.

Најзад, винар треба да памти да је испаравање веће код бурди од храста из равнице него ли од брдског храста, код буради са тањим него са дебљим дугама,

Наши сеоски омладинци у Бозенхајму

Четврта партија наших омладинаца са села налази се у овом тренутку на практичним пољопривредним радовима у Немачкој. Омладинци су распоређени у околини Франкфурта, као гости на пољопривредним имањима немачких сеоских домаћина.

Један од тих омладинаца, Веселин Савић, из села Робаја, Среза колубарског, који је распоређен на рад у Бозенхајму, упутио је писмом отуда своје занимљиве утиске.

Савић описује прво свој долазак у Франкфурт на Мајни. Групу наших омладинаца дочекао је тамо један професор Ландвиртшафта. Под његовим вођством омладинци су разгледали град и његове културне споменике. При том, у српским народним ношњама, они су изазвали живо интересовање франкфуртског становништва.

„Становништво Франкфурта, вели Савић, док смо ишли улицама, застајало је и загледало у нас и наша лепа шумадијска одећа. Нарочиту пажњу изгледа да су изазвали наши опанци. На питања становника ко смо и odakле смо, ми смо с поносом одговорили да смо Срби“.

Описујући даље сам град Франкфурт, наш омладинац вели: „Долазимо у центар Франкфурта, где разгледамо стару варош. Ту су лепе старинске куће, украшене споља дрвеним фасадима. Улице су кратке и врло узане, тако да се комшије преко пута могу изјутра руковати. За све време пратио нас је један новинар, који нас је непрестано снимао са два фотографска апарата“.

Истог дана вође из појединих села у околини Франкфурта дошли су да приме омладинце распоређене у разна села. Свакоме је постављено питање, која га грана пољопривреде највише интересује и сваки је упућен тамо где може да добије најбољу праксу, да би доцније у своје месту и на своме имању применно стечено знање.

„Истог дана у 5 часова по подне, вели Савић, отпутовао сам возом за село Бозенхајм, које је удаљено од Франкфурта 74 километра, а од бање Кројцнаха 4 километра. Чим смо увече дошли у село, већ се пронео глас да су Срби стигли на праксу. Самном су допутовала још три моја друга. Сутрадан, у суботу, отишли смо на сеоска имања, где су нас упознали са пољопривредним културама.“

„У недељу нисмо радили, већ смо нас четворица отишли у бању Кројцнах, где смо у нашим националним оделима изазвали такође живо интересовање међу публиком.“

„У понедељак отпочео је рад на имањима наших немачких домаћина. Пољопривредне културе у Бозенхајму су исте као и код нас. Што се пак тиче саме земље, она је далеко лошија од моје колубарске црнице, јер је свепешчана, са пуно ситног камења. Али, што се тиче саме обраде, ту је моја Колубара заостала, јер овде на много лошијој земљи добијају много веће приносе. Међутим, уверен сам да ће доћи време кад ће наша земља и моја Колубара постати сличне по обради и приносу овим одлично обрађеним пољима и њивама. Ових дана завршили смо последње прскање винограда, а сада је у великом јеку жетва пшенице, овса, јечма и других пољопривредних култура.“

„Што се тиче нашег рада, задовољни смо како оним што смо научили, тако и признањем на које смо наишли код немачких домаћина. Они нам отворено признају да смо врло вредни и марљиви, и да смо показали пуно разумевање и схватање за рад“.

Наш сеоски омладинац завршава своје писмо речима:

„Поздрављамо Вас и нашу драгу отаџбину Мајку Србију. Живео генерал Недић! Живела Мајка Србија!“

ОБРАЧУНСКИ ЗАВОД У БЕОГРАДУ

овим објављује, да је поред новчаних завода објављених огласом од 28 јула 1943 године, постала члан Обрачунског завода у Београду још и

БЕОГРАДСКА ТРГОВАЧКА БАНКА

а на основи одлуке Гувернера Српске народне банке од 6 августа 1943 године.

Заразе међу живином

Нарочито је опасна појава заразних болести међу живином. Због тога чим се зараза појави, или пак нека сумњива болест, пољопривредник је дужан по закону да то одмах пријави властима. Прегледом леша угинуле живине, рески ветеринар, који има бесплатно да изврши преглед по званичној дужности, утврдиће да ли зараза постоји. Ако се постојање заразе не би могло утврдити, онда, по упутству ветеринара треба један леш угинуле живине упутити Централном ветеринарском бактериолошком заводу у Београду, или Ветеринарском епидемиолошком одељењу Хигијенског завода у Нишу, где ће се тачно утврдити каква је болест у питању, па ће према томе сопственик добити упутства за мере предострожности.

Ни лево ни десно - само напред

Од почетка своје борбе, српски добровољци знају само за један пут: сигурни, мудри пут Милана Недића, који под најтежим приликама и свим тежбама овог рата, спасава главе и имовину српског народа. У том погледу код њих није било ни једног тренутка колебања и пречишљања.

Нису добровољци пошли у борбу ни због части ни због власти, а још мање што би им било до каквих авантура. Нису добровољци ушли у своје јуначке легије ни ради тога да склопе главе од рудника или каквих других обавеза. Нису они пошли својим мучним, трновитим стазама ни ради хлеба свакодневног, мада међу њима највише има српске сиротиње којој су социјалне неправде пређашњих времена често ускраћивале да поштеним радом дође до пристојне зараде. Што се овог тиче и добровољци су се, као толики други, могли и на други начин прехранити; ако никако другчије а оно прометањем на црној берзи којом се обично баве баш они који су готови да увек кажу или додају ружну реч на светлу јуначку борбу српских добровољаца.

Какви су им редови, такве су им и старешине. Дубока размисљања о судбини српског народа у данашњици, тешке бригае за будућност свога народа, то су били мотиви и извори одакле је букнуло оно фанатично прегалаштво српских добровољаца кад су некомпромисно пошли стазом свога предводника, не обзирајући се на све тешкоће и неминујемне жртве, које ће их пратити и дочекивати. Само љубав, али она истинска бескрајна љубав која сеже изнад живота и смрти, давала је и даје снагу добровољцима да истрају мирно и храбро у својој светој борби, примајући ударце и с лева и с десна и спреда и с бока и из позадине.

Упитајте на ког добровољца, упитајте последњег редова у последњој чети добровољачкој, упитајте га зашто је дошао у добровољце, сваки ће вам као из пушке дати одговор да је добровољац постао само за то да би спасавао главе српског народа и његову имовину, српску Отаџбину. Он то зна, он о том увек мисли, то је главни и основни покретач његовог живота и његове борбе. Ништа што је изваз тога, никакви спољни догађаји и поремећаји на њега не утичу и не могу утицати. А кад му поставите друго питање, кад га упитате докле ће остати и истрајати у тој борби, он ће вам исто тако свесно и одлучно одговорити да његова борба траје све докле док се јасно не види да је српски народ изишао из провалије у коју је убачен, док не буде очигледно да је спасен српски народ и његова будућност.

То су битне карактеристике које добровољца одликују. Ради

тога код српског добровољца нема разлике кад се ради о нападу на мир и безбедност у земљи, јер су мир и безбедност предуслови живота и будућности српског народа. То је оно због чега је српски добровољац увек истрајан, непоколебљив, одлучан и до смрти понесен својом мишљу без обзира какви ветрови на страни дувају, без обзира на померања амо или тамо на великим светским фронтима. На њега туђинске пропаганде не врше утицаја нити га могу у ма ком тренутку извршити.

У последњи месец два дана шумски бандити, дражиновци а вероватно и други, просули су на стотине хиљада летака међу добровољачке редове, слали су своје емисаре и курире да хватају контакт с појединим добровољачким јединицама, намамљивали су их себи „опраштајући“ им великодушно досадашњи став а све у циљу не би ли поколебали њихов дух, њихов морал, не би ли их скренули с правог пута. Предочавано је добровољцима како се рат ближи крају и како ће сви бити сасечени ако дочекају тај крај у редовима добровољаца.

Ниједан једини добровољац није пао под утицај ове акције и пропаганде. Сви су чврсто остали на путу који су од почетка изабрали, на путу спасавања српских глава и српске отаџбине и служења само свом сопственом народу а ником другом. Српски добровољци, исто као што су и досад, тако ће и одсад до последњег борца, до последњег даха водити борбу да ниједна српска глава не буде изгубљена било за рачуне Москве било за интересе и шпекулације Лондона.

Кад су то видели шумски бандити, они зликовци који немају ни трунке срца и разумевања за тешку судбину рођеног народа, тад су свом силом навалили на српске добровољце, стали су им постављати бусије и заседе и као кукавице и разбојници мучки их нападати, убијати и касапити. Мучки препали код Крушевца, код Ариља стали су добровољачке редове драгоцених жртава и најтеже мученичке смрти њихових првобораца, али су за то бандити добили од њих заслужену одбрану и лекцију. На жртву и на мученичку смрт, где шумске звери копају очи и режу месо још живим борцима, научили су добровољци још од јесени 1941 године кад су исто то с њима чинили данас у Србији разбијене банде партизана...

Српског добровољца ништа неће смести ни поколебати на његовом народном путу којим је пошао и којим неустрашиво иде. Ни пропаганда домаћа ни пропаганда страна ни фронт ни позадина. Он зна свој пут, он је свој завет отаџбини дао. И испуниће га сигурно. **НИ ЛЕВО НИ ДЕСНО. САМО НАПРЕД ДО ПОБЕДЕ!**

Р. Парезањин

Два дана са добровољцима III батаљона

Сељаци Крушевачког краја поздрављају добровољце као чувари реда и мира

Српски добровољци из ових крајева српске земље, налазе се већ готово две године у борби против свих носиоца немира и нереда, свесни да само политика разума може да спасе српски народ од биолошког истребљења. Добровољци III батаљона претежно су Срби из Баната, који није био угрожен од одметничких банди, али су Срби из Баната притекли у помоћ својој браћи у Србији желећи да очувају матицу српства, без које нема живота српском народу. Међу њима сам провео два дана укључивши се потпуно, и духовно и физички, у њихов свакодневни живот. Та два дана проведена међу добровољцима на терену потпуно су утврдила моје уверење да ће Србија преживети све ове тешкоће и да ће трудом својих правих синова добровољаца дочекати боље дане.

Ко су бандити и њихови вођи

Трећи батаљон српских добровољаца налази се данас у дејству на територији Крушевачког округа, тешко угроженог од бандитизма одметника Драже Михаиловића. Подносећи најтеже напоре и не штедећи животе своје, добровољци успешно делују у овом крају, обезбеђујући злочиначким терорисаном становништву миран живот и рад на обнову Србије.

Борба коју воде са бандитима много им је олакшана тиме, што не гаје илузије о личностима тих самозваних »ослободилаца«, за које многи мисле да су то »национални борци«. Добровољци су се на лицу места уверили, да су вођи бандита официри који су у рату први напустили своје јединице и подофицири који су отишли у шуму надајући се високим официрским чиновима; људство је састављено од робијаша одбеглих из разних казниона, или оних који би ради разних већих и мањих недела морали данас да седе у затвору. До-

маћина нема ни једнога. Домаћини су остали код својих кућа не тражећи стана код шумских звери.

Два дана која сам провео у III батаљону посветио сам раду у 10 чети тога батаљона која се налази у селу С., одакле врши акцију и обезбеђење околних села. У чету сам стигао при заласку сунца са батаљонским просветаром, који је такође пошао у обилазак чете. По доласку смо посетили новог командира чете, капетана Р. Дедића, авиатичког капетана, добровољца из првих дана добровољачке борбе. Командир Дедић нам је изложио ситуацију у овом крају.

Затим смо са четним просветаром, популарним Јовом, обишли чету која се је по вечери спремила за сутрашњу акцију на терену. Том приликом сам одржао добровољцима кратко предавање о важнијим догађајима данашњице, а потом остао са њима у дужем разговору. Добровољци, већином младићи са села, показали су много више разумевања за питања данашњице, него многи интелектуалци. Затим су се добровољци разишли по заседама у околна села, где бораве по целу ноћ бдијући над животима народа тога села сваку ноћ и одмарајући се по неколико сати дневно, ако ситуација не налаже да и то време употребе за акцију на терену, као што је био и случај овога пута.

Исте вечери командир је добио наређење да крене са четом у три часа изјутра у правцу села Т. где су се појавили бандити. Командир је одмах дао упутства добровољцима за сутрашњу акцију и тада су се добровољци разишли по заседама, а ја сам искористио време између десет и три часа ујутру за одмор.

Бандити беже, сељаци нас поздрављају...

У 2.30 часова пробудио ме је четни просветар. Када сам се спремио кроз мрак сам распознавао ликове добровољаца који

су у потпуној ратној спреми, после примања топлог доручка, били спремни за полазак. Кроз мрак смо кренули у одређеном правцу. И ако те ноћи нису имали ни једног минута за одмор, добровољци су расположено кретали убрзаним маршем, колоном по један, ка означеном циљу. Зора нас је затекла више села ка коме смо пошли. Терен је био брдовит и делом под шумом, а делом под кукурузима.

Командир је распоредио чету и у стрељачком строју кренули смо ка селу. Дан је приметно о свајао. При избијању на један пропланак приметили смо кретање мањих група људи за које нисмо знали, да ли су добровољци другог батаљона са којим смо, према задатку, требали да ступимо у везу или бандити, а, можда, и мештани. Стога је командир довикнуо оне који су се пребацивали и на своје питање добио је одговор: »Овде добровољци!« Знајући да се бандити редовно служе подлацим триковима, командир је упитао из које су чете. Добио је само одговор да су добровољци и тада нам је било јасно да су то бандити. Као потврда тога дошла је одмах ватре из аутоматског оружја којим су нас бандити обасули. Командир је наредио трубачу да да знак за отварање ватре, и наши стрелци обасули су бандите ватром напредујући у стрељачком строју.

Кад су бандити видели да су им заседе откривене и да пред собом имају одлучног противника, разбегли су се остављајући за собом крваве трагове и спрему. И тако се завршио сукоб тога дана. Бандити су утекли кроз шуму и кукурузе и нису се више усуђивали да нас узнемиравају у другој дужности коју добровољци врше увек на терену — обавештавање народа.

По доласку у село скупили смо својске домаћине и том приликом одржали народни збор. Том приликом смо говорили народу о потреби одржања реда и мира и о

Са погребом палих добровољаца у Ужичу

(Архив С. Д. КС)

Из борбе у борбу за спас Србије

невољама које бандити доносе народу. После одржаних говора, пришао ми је један стари ратник и рекао ми је: »Господине, сви ми сељаци овога краја смо за ред и мир и потпуно смо за политику генерала Недића, али смо без подршке и заштите, а сили се не можемо супротстављати. Не само да смо без оружане подршке, него и без моралне, јер ево већ две године како нас ове банде тероришу, нико не дође у наше село да нам да какав савет. Ви добровољци сте први и ја вам у име народа овога села захваљујем на труду и радујем се да видим да су добровољци прави српски родољуби, а док је таквих Србија ће живети...«

Према задатку кренули смо затим у село М. Т. У село смо стигли око девет часова. И овде смо одмах сазвали сељаке на збор. Сељаци су прилазили са неповерењем и страхом, јер су им бандити говорили: »Доласе вам петоклонаши, издајници, који кољу све живо што нађу, руше и убијају«. После одржаног збора и дужег појединачног разговора са добровољцима, лица сељака су синула и на многим се оку јавила суза радосница гледајући добровољце. Добровољци су окупљеном народу отпевали неколико патриотских борбених песама које су мештани пажљиво слушали. После збора напустили смо село испраћени сељацима, који се нису могли да одвоје од добровољаца.

У седиште чете вратили смо се у подне. Тамо нас је чекало наређење, да останемо под оружјем, спремни да помогнемо суседној добровољачкој чети која се сукобила са бандитима пола часа раније. Ручали смо на брзу руку и затим у ратној спреми добровољци су полегали по трви испред касарне. Међу добровољцима није се видело ни трага незадовољства, што им се није дала прилика да се одморе раскомотени; напротив падале су непрестано шале на рачун онога што се пре подне доживело.

У пола два командир је добио наређење да крене са четом у помоћ добровољцима који су се налазили у борби. Пошто смо били потпуно спремни кренули смо убрзаним маршем ка месту борбе. Дивио сам се невероватној издржљивости младих добровољаца, који су више трчали, него марширали, пожурујући се међусобно у жељи да на време стигну на место борбе. После пола часа хода чули смо удаљену митраљеску паљбу. Темпо марша постао је још живљи.

И ако је изглед за борбу био готово стопроцентан, ни на једном лицу се нису показивали ни трагови нервозе. На лицима свих добровољаца видела се мушка одлучност да стигну пре него бандити отступе. Врућина је била неиздржљива, а терен валовит. Испред сваке косе изгледало је да се борба води у непосредној близини иако је место борбе било удаљено од базе 14 километара. У 16.30 часова били смо на месту борбе. Дакле растојање од 14 километара на тешком брдовитом и беспутном терену прешли смо за два и по часа.

Наша патрола је пошла да успостави везу са четом која се налазила у борби. Један део бан-

дита сакрио се непримећен са наше стране у винограду далеко 50 метара од места где је стајала наша претходница и пропустила патролу да прође и да се врати, да би дочекала главнину. Кад се патрола вратила са извештајем да је веза успостављена кренули смо напред. После неколико секунди бандити, који су нас очекивали у заседи, осули су нас нас ватру из аутоматског оруђа. Срећом њихова ватра није била прецизна, а и добровољци су одговорили ватром и бандити су одмах напустили положај бежећи кроз воћњаке и винограде, и ми смо без губитака ушли у село.

Дочекао нас је мој стари друг, потпоручник Глиша, који је водио чету која се налазила у борби и известио нас је да је изненада нападнут од далеко надмоћнијег броја бандита, пошто је са собом водио свега два вода добровољаца и показао нам положаје бандита, које је он освојио и који су били изграђени од великог камења у облику бункера, јер су бандити царовали у том селу готово две године. Командир Дедић распоредио је људство своје чете, док су добровољци из Глишине чете настављали борбу.

Десета чета је заузела за неколико минута положаје, које су бандити тукли ватром из аутоматског оруђа и отворила жестоку ватру на бандите. Бројно надмоћни бандити наставили су са отпором, гоњени од положаја до положаја још пуна два часа, када су се потпуно разбијени повукли урвинама и потоцима кроз шуме и шипражје, носећи са собом своје мртве и рањене. Гоњење је настављено до вечера када је прекинуто.

Искази ухваћеног бандита

После борбе разговарао сам са једним од ухваћених бандита. Он је изјавио да се код села налазила »бригада« Гордићева, који је дојахао у село на белом коњу, већ припремљеном, да га као »слободиоца« унесе у Крушевац. Међутим се у почетку борбе одмах смакао с коња, који му није био довољно брз да га низбрдицом пренесе са места борбе. Ухваћени одметник ми је рекао да је у шуму отишао стога, што су га прогониле власти. На питање, зашто су га власти прогониле, после дужег устезања признао је, да је по наређењу Гордићевом, који се тада налазио у легалним четничким одредима »реквирирао« од једне заробљеничке жене неке кућне ствари и та га жена тужила, па је морао да бежи. На питање зашто се боре, одговорио ми је: »За слободу«. Ту се нашао и наш четни просветар Јова, кога је револтирала толика заслепљеност ухваћеног одметника, који на то питање није могао ништа више да одговори, па га је упитао: »Зар вам ваше старешине не објашњавају зашто се борите, него идете тако као стока без разума против свога народа«. Одметник је одговорио, да је долазио један потпоручник, који им је читао нека наређења, за борбу против добровољаца, али зашто треба да се боре није им казао. Овај разговор искористио је један досетљиви добровољац, који је осталим друговима испричао, како се Јова интересовао, да ли и дражиновци имају просветаре, и то да га је питао

бојећи се конкуренције. То је био повод за разна задикивања, које је Јова морао да трпи целог пута. Ухваћени четник је изјавио да новац и оружје бацају авиони, а храну узимају од народа. То је слика »шумских ослободиоца«.

Сељак је за ред и мир, а добровољци су сељачка заштита

После напорног марша и борбе враћали смо се по месечини уз смех и песму натраг у своје село, као да нисмо провели двадесет часова у тешком напору. Успут сам се осведочио још једном о смислу Банаћана за хумор. Приметио сам да један млади добровољац оставља нешто у торбу и дуго се мучи око тога. Упитао сам његовог водника, шта то ради тај добровољац, јер га је водник гледао и смејао се. Водник ми је одговорио, да је неки сељак поклатио добровољцу једно мало куче и да га овај носи. Пошао сам да видим куче и кад сам се приближио, чуо сам како му добровољац говори: »Што се, будало, бојиш торбе; ње се никад не треба бојати; у њој увек има нешто добро!«

Други дан чета је добила задатак да поседне два села, кроз која би могли да прођу бандити гоњени од других чета. Пошто бандити нису наишли искористили смо прилику и одржали зборове у тим селима и провели дуже време у разговору са сељацима. Наши говори оставили су дубок утисак на сељаке. У разговору с њима јасно сам осетио жарку жељу нашега сељака за редом и миром и радост због заштите коју му добровољци пружају. Свагде су нам говорили: »Дођите нам опет. Дочекаћемо вас раширених руку и срцаца...« Нудили су добровољцима и храну и пиће што добровољци нису примали, не желећи да од народа узимају ништа.

*

Ова два дана које сам провео међу добровољцима уверила су ме у постојање два непобитне чињенице: **здрав дух и морал добровољаца и њихова несебична залагања за одржавање српских живота и велику жељу сеоског становништва за миром и редом под сигурном заштитом државне власти.** Терор одметника је неиздржљив. Убивства најбољих домаћина су стално на дневном реду, а народ је немоћан да учини ма шта против бандита и вољан је да помогне легалне власти да се они искорене, и зато је са радошћу дочекао добровољце.

Пишући ове редове имам пред очима и у души лик 10 чете III Добровољачког батаљона, која се данас бори за будућност српскога народа, не желећи труда да му врати мир и да га ослободи бандитског тероризма, чете која личи на сложну породицу на челу са својим командиром Дедићем, који са својим водницима Марчићем, Глишићем и Лемајићем и целокупним људством чете проводи ноћи на мртвој стражи српскога народа Крушевачког округа, дане у тешкој борби са гробарима српства, сигуран да ће се њихова борба окончати са успехом.

Б. Борчић

МИТРОФАН МАТИЋ*)

Иде нова доба

Већ се стишава
младост моја жудна.
Ал нова борба сад се оцртава:
За нове речи душа ми је будна.
Мисао нова срце разбуктава...

Остављам јецај, грчеве и крике,
онима који боје се живота.
Отварам срце за нове видике,
за пламенове нових идеала,
нових заноса и нових лепота.
Буђење Новог, зора ми засјапа.

Новог реда кораци већ тутња.
Обзорјем Ново зарн нас свитање.
Нестаће таме, очаја и ћутње.
Нестаће људи што у мутном пове.
Сунчанним блеском наступа Рађање
Времена Новог и Слободе Нове.

Не певам више о својим болима,
јер очи моје нови живот виде;
Нова ће правда засјати свима
И Нова Радост — Ново Доба иде!

*) Митрофан Матић, јеромонах манастира Чокешина борац и песник Новог Доба. Пао је као прва жртва комунистичког терора у Србији 1941 год.

ПСОВКА

Реч гини говека говеким

По њој се разликује од животине бесловесне јер кроз реч изражава он интимне жеље срца свог, речју исказује вољу своју, реч му је средство да саопшти мисао која се у уму његовом зачала. Велика и значајна збивања у животу човека — појединца као и у деловању једног народа, изражавају се речју, било изговореном или писаном.

Реч је велики дар Божји, она је знак изванредне милости Свевишега према човеку трудобнику. Она је копча која везује народ у једну целину, која спаја (матерњи језик) децу са родитељима, потомке са претцима. Отуда и огромно значење њено.

Али људи не би били грешни када не би сваком раду Божјем накалемили ђаволску, тамну страну.

Мидозвучна, окрепљујућа, ведра и чиста реч у устима невалдалца претвара се у хулење безобзирно, мучно и прљаво.

Уместо благослова дошла је — псовка.

Она је дар ђавола, по њој је човек далеко нижи од скота бесловесног, јер ни животиња не чини оно што нечовек у псовци изрази.

Псовка прља и понижава свакога оног који псовку употребљује. Макар он то чинио »невесно, без рђаве намере, из навике« — како се обично покушава да брани, — никада он, докле год се псовке не одрекне, неће моћи да поврати безазлену чистоћу душе своје.

Човек који псује је као болесник који болује од рака, где унутарње ране у телу изазивају разарање организма и стварање све нових и нових рана које на крају доводе до ужасне смрти. Тако исто и псовка разједа душу човекову и свакога дана је руши и разбија безобзирношћу, а прља бестидношћу својом док на крају не убије у човеку све оне најинтимније и најнежније делове, некада толико племените душе његове.

Обично се такви људи код нас бране да је псовка код Срба уобичајена у толикој мери да је постала већ народни обичај — свакодневна узречица — те да самим тим не претставља ништа страшно ни увредљиво.

Истина је, на жалост, да је

псовка код нас честа и раширена, али је исто тако истина да псовка, бар у оваквом облику, у коме је данас, није плод српског народа. Постоје историски писани документи из којих се види да је псовка код нас почела да се јавља тек у другој половини прошлога века.

Ако тај факат доведемо у везу са обликом псовке, онда нам мора бити јасно да је псовку код нас Срба увео и ширио туђин — и то са планом и свесно.

Јер, ако је неко желео да руши снагу српског народа, тај је морао најпре ударити и пољуљати темеље животне сржи његове: побожност према Свевишем и љубав према породици и родитељима.

Отуда су наше псовке или страшно богохулне или бестидно вређање чистоће мајчиног лика.

Дубоко смо огрезли у зло. Потребно је што пре натраг, јер ће нас зло загушити.

Не пишемо ово зато да послужи као морална предика, него да ово буде поклич за борбу против овога страшног зла.

Тај поклич је већ од првог дана добровољаштва дат добровољцима.

Јер добровољаштво је непрекидна борба против организованог зла, те је и борба против псовке један од важних задатака српских добровољаца.

Добровољци су свесни да је лични пример најмоћније оружје које сигурну победу наговештава. Зато се они од првога дана труде да код решавања овога, као и других борбених задатака, најпре зло у себи победо па да, очишћени и препорођени од грехова неславне прошлости наше, као пламене буктиње засветле кроз таму суморне данашнице.

Инж. Д. Јанковић

О ДЕМОКРАТИЈИ | Један мали покушај анализе

Написао

Др Живојин Перић,
професор Универзитета у пензији

I.

Демократија је грчка реч и значи влада народа. То је основна идеја код демократског система држава модерног доба. Идеја стварно немогућна па стога је полазна тачка тога система и погрешна (као, н. пр., када би ко отпочео извесно резонување са поставком да су $2 + 2 = 3$). Јер владање то је управа а управа то је акција. Међутим, акција претпоставља једну вољу т. ј. једног човека (који, свакако, може да се, у погледу своје акције, претходно са другима саветује, ако, наравно, за то има времена и могућности) а не, једновремено, више воља односно више људи, пошто, док би се они споразумели, ако би уопште дошло до споразума, могло би бити доцкан за акцију (ово нарочито вреди за случај изванредних прилика). Акција захтева један центар (средшште) а то не може бити мноштво воља. Уосталом, овде има двоје: онај који управља, подмет (субјекат), и онај којим се управља, предмет (објекат), и онда како је могуће да подмет буде у исто време и предмет и vice versa? То јест да народ буде и управник и онај којим тај управник управља? И немогуће и нелогично.

Увиђајући ово, демократија је учинила и чини концесију на тај начин што поставља правило да народ истине не управља собом непосредно него посредно, преко својих представника, концесија која значи напуштање идеје да народ има сам собом да управља: место тога, народом управља само један ограничени, и врло ограничени, број појединаца. Равнодушно је за саму ствар што је тај ограничени број одређен од народа: главно је да он, народ, не управља сам собом него неко други. А овај други, сигурно, управљајући народом, неће ићи да пита народ сваки час шта и како треба да ради и управља. Уосталом, не би управљачима то много ни користило јер, несумњиво, ниво народне масе нижи је од нивоа његових изабраника те, према томе, било би нелогично и излишно да културно виши тражи, од културно нижега, директиву за свој рад.

Дакле, народ је увек, па и код демократије, само објекат а субјекат, онај за ким народ иде, то је неко други, онако исто као и код осталих државних система: сва је разлика у томе како ће се одредити ко ће народом управљати, али његова је судбина, догод постоји држава, да је он само објекат; и ако га демократија уверавају да, зато што он, народ, бира оне који ће њиме да управљају, он је ипак тај који сам со-

бом управља, то је само једним представништвом и тиме обмана односно демагоштво са сврхом да народ, доведен, на тај начин, у заблуду, пре пристане на демократију него на какав други систем. Код демократа није, овде, главно: être (бити) него рагаître (изгледати). Колико се, пак, то слаже са политичким моралом, остављамо самим демократима да на то одговоре.

Друга једна илузија коју су демократи, неки свесно (намерно) неки несвесно (ненамерно — у доброј вери), успели усадити у народну масу јесте она о народној суверености, то јест да, у држави, има све да се збива и креће онако како то народ хоће и да се, збива, у демократији то и одстварује. Колико је ово, такође, противно реалности, није тешко утврдити. Појам суверености је апсолутна правна власт над којом нема никакве друге правне власти (хиерархиски, надређеност) па, чак, ни поред ње (координирана власт), и онај који има такву, апсолутну, власт сматра се — и зато му се она и признаје — да представља, у људској заједници, нешто најбоље, и умно и морално, најсавршеније управо најмање несавршено у овом, земаљском, углавном несавршеном (minus : —) свету.

Ако сада народно представништво узмемо као израз народне суверености, онда видимо колико је мало народ суверен. И, заиста, какву моћ има тај тобожњи суверен за време једне закондаване периоде народног представништва баш у самој демократији? Никакву: за све то време, народно представништво дела по својој разуму и нахођењу и, доносићи законе, не иде да се обавештава код тога суверена о његовим схватањима и његовој вољи. Па и сама установа распуштања Народног Представништва пре истека његовог мандата по том основу што то Представништво не би више било израз народног расположења показује да Народна Представништво и народ често нису исто, тј. показује да је тако звана народна сувереност само једна празна реч и она постаје још празнија, ако извршна власт, при свем том што мандатор, Народна Представништво, не би следовало интенцијама народа, њега ипак не би распустило — јер ово право је дискреционарна власт шефа државе и тада се види најјасније колико мало управо нимало не одговара стварности теорија народне суверености.

Контрадикције теорије и праксе у демократији

И какав је, према томе, то суверен који, за један период од неколико година, нема утицаја ни гласа у законодавном послу, послао који је једна манифестација суверености? Најзад, слично ономе што смо горе већ приметили код акције, зашто би народни представници које је народ изабрао као најспособније из своје средине имали потребу да се саветују са својим бирачима када су их они изабрали баш зато што су много боље него они, бирачи, упознати са државним пословима? Дакле, тај суверен, који, по дефиницији, као што смо видели, треба да буде изнад других он је овде испод својих представника и онда је сасвим разумљиво што ови последњи врше законодавну, суверену, власт а не бирачи тј. народна маса која за то нема квалификација или их бар нема толико колико њени изабраници.

Дешава се често да Народна Представништво чак само себи, без припитања народа, продужи мандат по његовом истеку, и то је најдрастичнији доказ колико је

народ, као што тврди демократија, суверен. Код нас, Срба, то је било у току прошлога Светског рата (1914—1918 год.) када се је, по објави рата Србији од стране Аустро-Угарске, распуштања Народна Скупштина (нови избори били су одређени за месец август 1914 год.), понова састала и, противно Уставу, отпочела опет функционисати као народно представништво, и ако је народ није био изабрао по други пут, и тако продужила за све време тога рата, па ипак то није сметало српској демократији да такав режим окарактерише као демократски у којој је народ суверен!

Исти пример имамо данас у Енглеској: Доњем Дому истекао је био мандат у току овога рата и имало се ићи на изборе али исти Доњи Дом је — просто себи продужио мандат, на један самовластан начин, при свем том што је Енглеска «јовлека демократије» где је народ «суверен». Једна група људи која је престала бити народни представник прогласила се, једним потезом пера, својом сопственом вољом, наро-

дним представништвом и тиме збацила народ са његовога сувереног престола усред «демократије»! Истина, овакав поступак не може се сматрати формално неуставним, јер Енглези немају писаног устава — овај има више карактер једног обичајног права, једна врста common law-a — али то не оповргава чињеницу да данашњи енглески Доњи Дом не сачињавају људи које је народ бирао — као што наређује уставно, па ма и обичајно, енглеско право — него људи који су произвољно себе прокламовали за представнике енглеског народа и његово законодавно тело. И опет енглеска влада изјављује како се она бори за демократију против тоталитарног државног система!

Ово и оволико одступање од демократског начела о народној суверености не може ни најмање да извини чињеница да се Енглеска налази у рату: напротив, та чињеница иде баш против демократије. Јер, за један друштвени систем важи оно исто што и за појединца: вредност једног човека најбоље се огледа у тешким приликама. Наш народ каже са разлогом: «На муци се познају јунаци». У мирно време, сваки државни систем је мање више добар јер мир је такво благостање да у њему избијају на површину, у главном, само позитивне и стваралачке особине како код појединаца тако и код народа и само у нередовним приликама, револуцијама, ратовима међународним или грађанским, могу се у поређивати поједини државни системи, само тада се може показати права вредност, јачина и надмоћност једног државног реда и уређења над другим.

И ако је демократија заиста, како то демократи тврде, најбољи и најнапреднији друштвени систем, она треба да се као таква покаже баш у тешким околностима, да се покаже на «муци јунака». Међутим, сасвим обрнуто, у таквим околностима, специјално у рату, демократије прелазе, мање више, преко свих принципа својих и, правдајући то као неопходну ратну меру, прибегавају средствима која оче квалификују не само као недемократска него чак и као регионална када их употребљавају њихови политички противници. А ако би демократи приметили да је н. пр. у рату немогуће спровести све демократске принципе, онда нека нам демократи не проповедају како су њихова, демократска, начела нешто апсолутно, независно од простора и времена, нешто слично природним законима, као што то представља специјално Маппа Сагга демократије. Изјава права човека и грађанина Велике Француске Револуције (1789), једна врста Noli me tangere.

Ако, у овој области, има што сигурно то је да су политички системи веома релативног карактера и значаја, и просторно и временски, па то вреди и за демократију коју би њени носиоци хтели да подигну на висину једне догме или аксиома. И баш та интересантност да се демократске владе, када воде рат, служе недемократским мерама показује да је недемократски систем супериорнији демократском, пошто он, у тешким временима, као што су ратови, много више него демократски систем обелодањава моћ и снагу државе и гарантује њен успешни отпор. Из тога би, логично, проистичало да би, у таквим моментима, демократи имали да уступе место, на управи државној, својим политичким противницима — а ови би, као надлежнији и позванији с погледом на рат и недемократске мере које он чини неизбежним — славили државу и народ, ако збиља хоће да остану доследни својој док-

трини. Задржавајући при свем том власт у својим рукама, дакле и по цену одступања, ма то било само и привремено (док трају нередовне прилике односно рат), од демократских начела, они тиме очигледно дају повода сумњи да је њима останак на власти главни циљ а да су им та начела нешто споредно.

За време мира, траже власт у име демократије, као јединог по народ корисног система, а за време ненормалног стања зато што се тиче одбране државе и нације, када се не гледа на систем!

Сувереност државе или народни суверенитет

Што не мање сигурно говори против идеје народне суверености то је и чињеница да народ никада, када се на то позове, не изражава само једну вољу него две, а то је воља већине и воља мањине. Могло би, теориски, бити речи само о суверености већине али већина то није цео народ те према томе ни воља већине не значи вољу народне суверености као целине. Суверена воља је апсолутна, она се не раздваја у више воља па ни у две воље: ту нема већине ни мањине него само једна воља чиниоца који је суверен.

Што је суверено у данашње доба културе то је само држава, а држава то је скуп три фактора: народа, територије и власти: то троје заједнички је носилац суверености а ни један од та три елемента посебно па, дакле, ни народ; народ је само један од елемената које обухвата појам државе и зато он, сам за се, није суверен, он нема чак ни један, трећи, део суверености јер, као што се зна, сувереност је недељива.

Из свега досадашњег се види колико је демократска идеја неролна суверености једна велика заблуда. И да су демократи успели да ту заблуду унесу и рашире у народним масама, по оној изреци римскога права: Error communis facit ius, то је лако објаснити: тим масама је идеја да се, у држави, све дешава по њиховој вољи и како оне хоће могла само ласкати, што је водило и одвело томе резултату да су народне масе врло радо дале и давале свој глас за демократе а ко је у самој ствари био суверен да ли бирачи или изабрани, народни представници, и по чијој вољи су ствари у држави текле, видели смо већ горе. Од народне суверености изабрани су имали језгру а народ љуску и, уображавајући да поседује и језгру и љуску, народ је трпељиво сносио све дужности које су на њега као суверена наваљивале, јер, најзад, зар то не бива по његовој вољи као «суверенак»?

И, збиља, ни у једном систему нису политичари били тако довитљиви као у демократском да се себе скину сваку одговорност за евентуално штетан, често несрећан, развој државних послова и да је пребаци на народ: Пошто су они, демократи, само извршиоци воље сувереног народа и ништа више, они, доследно, не могу да буду одговорни него само народ. Qui mandat ipse fecisse videtur, једно логично правило приватнога права. Разуме се да то није ништа сметало демократским политичарима да могуће успехе у држави припишу себи у заслугу. Ако се, дакле, ствари крећу рђаво, крив је суверен народ, а ако иде добро признање припада његовим представницима! Мада, и у првом као и у другом случају, то су исти појединци чија воља је била агенс и меродавна. Колико се и овде дух и карактер демократских политичара слагао са Е-

Час доктринарни разлози (у мирно доба) час родољубље (у доба немира, нереда, рата) — тек демократи су увек на власти! Отуда, како изгледа, онеме схватању и тврђењу скептика да су политички принципи, углавном, за људе који у власти виде једино користи везане за њу (било користи материалне било сујету примитиваца, са нехришћанским менталитетом) само један инструмент да дођу на управу земље односно до утицаја на њу, највише разлога и повода пружају демократски политичари. Другим речима, највише су, изгледа, демократи компромитовали политичка начела и пароле и допринели да свет изгуби веру и у принципе и у људе.

тиком, није потребно, мислимо, на томе се задржавати.

Није онда ни мало чудно што је један друштвени систем који је почивао на таквој једној кардиналној и основној заблуди као што је идеја народне суверености, систем који је, нес plus ultra, у своје функционисању противречио елементарним реkvизитима политичкога морала, где је нарочито кобна била она мало час истакнута неодговорност вођа демократије за њихов јавни рад — морао изазвати све веће и веће потресе и поремећаје у човечанству, док се најзад није у томе достигао врхунац: прошли и садашњи Свевски Рат. Оба ова сукоба народа дугујемо, у главном, демократији која је, уз горње своје негативне стране, својом антихришћанском и антикултурном идејом економскога индивидуализма, са његовим неизбежним пратиоцима капитализмом и дегенерацијом овога, специјално англо-американском, плутократијом, друштвене и међународне односе материјализирала у једној мери која је напоследку морала довести до експлозије. Додајмо томе изборни систем демократије који је, дајући маха једној безбизирној често напескупљивој демагогији и правде од избора једну врсту индустријских предузећа, створио као главним појавом Северно-Америчке Сједињене Државе и ту односе рекорд), па ћемо онда без тешкоће схватити зашто је један такав систем омогућавао долазак на власт и политички утицај несолидним елементима који су од политике и народних послова начинили једну уносну професију.

Овакав исход демократије разочарао је праве т. ј. искрене демократске идеологе који нису очекивали да ће њихове заблуде у које су веровали као пријатељи човечанства одвести овим и таквим фаталностима. Демократија је најбоље показала да, и ако сам човек много значи, значи, можда још више, и систем: у најмању руку, човек и систем су два подједнака фактора било стварања било рушења. И ти демократи бојаше fidelis, принуђени да ревидирају своје принципе, морали су, као људи од уверења који се са овима дижу или падају, да се повуку из јавнога живота, на велику штету баш њихове демократске идеологије: оставили су сада ову једино онима који су је дискредитовали.

Али, има у демократској доктрини још и других, такође врло убитачних, заблуда које, нарочито данас када Англо-Американци, служећи се тим по хришћанску културу тако опасним неистинама као оружјем за постигнуће својих чисто посебних циљева, покушавају да ове последње представе као неки општи човечански идеализам, вреди изнети и продискутовати. Али, то ће бити предмет једног доцнијег чланка.

Београд, 9 августа, 1943 год.

ДОБИТНИК ТРЕЋЕ НАГРАДЕ О СЕБИ

Одвек смо се чудили и жалили што из редова учитељског кадра, који се по позиву бави пером и живи у непосредном додиру са нашим сељаштвом, изашло је тако мало писаца, приповедача, који би описали и опевали велику епопеју рада и стварања коју српски сељак ствара, нагапајући знојем и крвљу мрку груду српске земље.

Сељачка смо земља, кажемо обично, 85% нас је сељака, а сви смо у првом или другом колену потекли са села, па ипак наше село са својим неисцрпним богатством мотива, остало је као једно мртво благо, за које нису имали разумевања писци занети градском културом, као ни њени школовани синови који су били приморани да остану на селу. Ма да су живели на селу, они су се као кинеским зидом ограђивали од сељака, покушавајући да подражују варошки живот, а ови из града за најкраће време заборављали су своје порекло у јурњави да што пре постану господи, примајући без избора све што је страна, као боље и лепше.

Али, хвала Богу, изгледа да је настао дубок преокрет и да српска књижевност иде новим путевима. Национална катастрофа са свима тешким последицама открила је опасност од овог разлика између националног живота и основа, који једини могу да обезбеде здрав и позитиван развој наше српске културе.

Књижевни конкурс, који је расписао СРПСКИ НАРОД показује на непобитан начин да је један нов дух завладао међу старим и младим српским писцима, који своје погледе управљају сада на српску њиву, који у селу и сељаштву траже побуде са своје стварање и нагнути над српском грудом траже смисао судбине српског човека.

И прва и друга и трећа награђена приповетка неоспорно манифестују тај нови дух. Један познати приповедач у редовима, који ће ући у антологију српске прозе, изванредно продубљује домаћинску психологију српског сељака у његовој љубави и оданости земљи. Други, један непознати млади писац са пуно свежине и љубави опева најлепшу српску реку и живот и рад наших људи на њеним обалама.

Трећи добитник жена је, Босиљка Павковић, учитељица је, која никад није прекинула везу са селом одакле је поникла и којој су велики догађаји које преживљујемо нагнали да објави своје записе о страдањима људи свога краја.

Хтели смо само у ово неколико редова да одамо признање овим пионирима нове српске књижевности, а данас посебно да подвучемо значај сведочанства Босиљке Павковић, која достојно испуњава своју мисију Српкиње и учитељице у служби свога сељачког народа. А сада дајемо реч њој самој да нам објасни себе и свој случај.

„Родитељи су ми сељаци. И ја сам рођена у селу, у Лици. Основну школу сам свршила у свом родном месту. Пет разреда класичне гимназије свршила сам у Госпићу идући сваког дана из села возом у школу. Из тога се види жеља родитеља да ме школују. Но у то време њихова средства су прилично оскудна, а сем мене школују се у исто време и две сестре. То је био разлог да напустим гимназију у шестом разреду и пређем у учитељску школу, која је обећавала преухлебљење него гимназија.

За време школовања у родном крају, нарочито док траје школски распуст, помагала сам својима у пољу и око чувања стоке, као што без изузетка чине сва сеоска деца која се школују.

По свршетку учитељске школе служила сам у Босни, једно кратко време и у Србији. Тако сам са животом села и сељака имала сталан и непосредан додир, живећи стално у тој средини.

У гимназији сам највише интересовања имала за класичне језике и класичну историју, затим за све оно што нас је уводило у тајне природе и њених појава. У учитељској школи преовлађује интересовање за књижевност.

Као ђак гимназије желела сам да студирам на универзитету језике и књижевност. И жеља могла је да свршим „високе школе“, али су практични разлози потиснули жеље његове и моје“.

Изгледа да је ваш отац имао велики утицај на ваш живот?

„Мој отац био је сељак, али добро писмен и напредан. Погиноу је августа 1941... Читао је доста и показивао интересовање за све ствари и догађаје у свету. Разуме се да је као Србин, Динарац, имао много љубави за нашу народну песму и предања. Прве стихове наше народне песме чула сам од њега. Прва моја сазнања о нашем народу и родном крају од њега су. Нису то биле лекције којима родитељи припремају децу за школу, да би тиме потстакли њихову амбицију или да задовоље сујету, да њихова деца знају више од друге. То су били часови одмора и разоноде у дугим, завејаним зимским вечерима, када сам ја као најмлађе дете седела у његовом крилу и слушала све те приче широм отворених очију и упијала сваку његову реч. Незаборавни су то часови и моје најдраже успомене из детињства везане су за њих.

Све своје слободно време мој отац је проводио или у читању или обилазећи знаменита места, тражећи доказе којима се потврђују народне приче и предања. Неки су га сматрали особењак, што је покатак плаћао сељацима да откопају по коју рушевину, са које је он сакупљао безначајне предмете и ситнице — по мишљењу оних који су копали“.

Значи, ви оцу много дугујете?

„Да. Интересовање да посматрам средину у којој живим, природу и људе који се муче да

савладају њене ђуди и који уживају њене благодети, сигурно да сам прво научила од свог оца, а онда је дошла школа и књига са својим утицајем. Једно је несумњиво да способност непосредног прилажења сељаку није утицај школе ни књиге, већ наслеђена особина мога оца“.

Према томе, благодарећи оцу и његовом утицају ви пишете.

„Јесте, моја одлука да пишем је утицај мога оца, који ми је често говорио, да не заборавим свој крај и његове људе, а пошто сам школована и писмена треба о њима и да пишем. И кад сам му постављала питање о чему да пишем, одговарао ми је

Г-ђа Босиљка Павковић у нашој редакцији

Снимак С. Н.

кратко: „О свему што видиш и осећаш око себе. Дете, не бежи од тога“.

Као учитељица ви сте сигурно имали прилике да упознате наш народ?

„Као учитељица имала сам нагонску потребу да што дубље уђем у душу сељака из оних крајева где се није дуго гласно говорило. Мучило ме је њихово неповерење према људима из града, њихова подозривост, ако им је упућено које директно питање, на које је требало да одговоре нешто чиме би изразили своје мишљење или расположење. Али сам их могла и са уживањем да посматрам како се постепено краве и како им се ведре лица кад осете да им се прилази добронамерно и искрено.

О свему томе писала сам, али у оно предратно време нисам се усудила ништа од свега тога да понудим за штампање, јер се тада писало више о свему другом него о нама и нашим људима. Мали број људи усудио се да пише о сељаку. Није то био материјал за читалачку публику. Такав сам утисак имала о гледању на друштво код нас пре рата и нисам се усудивала да изађем пред јавност са каквим Јовом Радаковићем или Младеном Петровићем, јер свет је желео нешто страна и невиђено, а Јове и Младени виде се сваког дана на пијаци“.

Па ипак, ви сте вероватно штампали неке од ваших ствари?

„То је истина, али са великим

снебивањем давала сам пре рата по коју ствар у неке часописе и листове.

Затим, прелазимо полако на разговор о књижевности, о њеним правцима и о њиховим носиоцима. Боса Павковић у свом излагању наставља:

„Највише сам читала и најрадије читам ствари које се баве судбином оних који пате и страдају. Од страних писаца, разумем се у преводу највише сам читала руске и француске писце, затим немачке и италијанске и друге. Најближи су ми Достојевски, Кнут Хамсун и Иго. Има и других које радо читам, али су ми ови најближи. Не во-

ветку довољно је материјала у нашем народу, само је то материјал у опанцима коме није допуштен приступ у салоне. Због тога наша приповетка није тако богата као што би могла бити. Човек може за себе да пише, колико хоће, али кад пише за публику треба да има издавача. Да би га имао мора да погоди укус публике. Да бисмо у приповетци дали оно што можемо, треба допустити опанцима да уђу у салон, бар преко приповетке, јер сви послератни покушаји књижевног стварања кроз моденски живот скоројевића, остали су само покушај и према мом мишљењу нису успели.

Вратимо се тамо одакле смо потекли и тамо ћемо наћи сва блага, па и књижевна. Народ који је дао најбољу епску песму, може да да материјала и за најбољу приповетку, само га треба узети на извору“.

Орач

Овамо крепки ранитељу мој,
Прошли су вихори боја.
Сад, место крви, по земљи свој
Нек пљусну потоци зноја.

Повуци
јаче!

Низ ланац дуг!

У корен

Драче

Нек рине плуг!

Хаје,

Хајс!

Савладали смо зиме сурови пут —
Све с нова цвета и расте;
Пролећем трепти сваки кут
И враћају се ласте...

Хаје,

Хајс!

Мило ли негде звони глас,
Као да силази с неба!
То рано сунце поздравља нас
Песмом будућег хлеба.

О земљо

Крви

Обдари пук —

Мрви,

За златни струк. —

Хаје,

Хајс!

Помози Боже и Ти дај
Елагослов овој груди!
По моме роду проспи сјај
И Ти му вођа буди!

Хаје!

Хајс!

АЛЕКСА ШАНТИЋ

ПУТ ЈОВЕ РАДАКОВИЋА У АМЕРИКУ

Приповетка од
БОСИЉКЕ ПАВКОВИЋ

вом часу његова маштања о богатству и успеху у далеком свету?

Мали и погружени човек у колима види и осећа једино брда свога завичаја. Он их милује погледом. Никада до овог јутра Бадањ није био тако плав и блистава. Па тамо, мало даље Височица. Зашто ли јутрос има снежно белу круну на врху? И звону на овцама јутрос тако чудно звони. Слушао их је толико пута са Смиљком, али никада ових чудних, омамљујућих звукова.

— А земља?

— Како ли се снажно прострла између ових брда, накинџена као невеста украсима најлепших боја. Њен мирис који се шири из кривудава поораних бразда, опија Јову Радаковића и он би радо још једанпут, да дубоко заоре у њене груди, да крши њену и своју снагу, да постане господар ове непобедиве царице.

А она сва раскошна у својој снази као да се руга овом малом црву, каквих она безброј храни у својој утроби. Да руга му се, што је ето напушта и верује да може без ње.

У његовој свести јавља се први пут миса о њеној снази и вечности.

»Мајка, вечна хранитељица, земља«, шапуће он побожно, покушавајући да кроз белу, паучинасту измаглицу, обухвати оком и најскривеније њене кутке.

Одједном му се учини као да је обневидео. У њему сину мисао, да га то не кажњава земља што је напушта? — Сунце црвено, као огромна усјана кугла појави се иза планинских врхова.

Њему се учини као да га неко зовну. Он се подиже са свога седишта и окрену на све стране. Не, нема никога.

Јово Радаковић обухвати са једне узвишице погледом још једанпут свој родни крај, дубоко јекну и немоћно се смрчки на своје седиште...

»..«

Дуги низ година прошао је отада. Јово Радаковић завирио је у многа окна америчких рудника. Мрак у коме је вечито живео спаруши га, а тешки посао одузе снагу. Од његове снажне младости не остаде ништа сем жеље, да се врати у свој крш и ту склопи очи међу својима. Нада о злату већ је давно закопана. Смиљка, и успомена на њу, губили се негде у даљини као бледе сенке. Све му у овом туђем свету било далеко и странно. Људи, земља и обичаји, све је то било тако различито од оног његовог, тамо у родном крају.

Радећи у окну рудника, мислио је често, има ли уистину у његову кршу онако много сунца и зеленила или је он то само слушао у детињству, у дугим, зимским вечерима од своје мајке, која је тако лепо умела да га успава својим причама.

Мислио је он и о људима које среће у овој земљи. Колико лажи, сплетака, јурњава за богатством, гажења оних малих, који дају свој зној и крв као Јово Радаковић и толики други. За толико година он не осети да међу овим људима влада пријатељство или макар каква присност. Сваки покрет који људи у овој земљи чине, реди новца је. «И ја сам» мисли Јово Радаковић »дошао због злата, али ваља сачувати образ, а тако не можеш до злата».

И већ давно би он кренуо у свој родни крај, али било му зазор што ће се вратити са мало уштеђевине, а људи ће га питати, шта је радио и у што му прође младост. И због тога чекао он из дана у дан, надајући се, да ће у тој земљи чуда доћи некако до новаца, а да не огреши душу.

Чекао он и продужавао свој мукотрпни посао, а снага се топила из дана у дан. Најзад болест га приковала за кревет и он данима лежао у бараци, сам, и беспомоћан, зурећи у таваницу на којој је у најчуднијим шарама гледао читав свој живот. Сlike из детињств разнежиле овог трудбеника и решио се тада, да ће, ако оздрави, кренути одмах кући, својима; а сви су тада били његови, сви људи његова родног краја.

»..«

Америчку обалу напустио је једнога дана, међу многобројним путницима, средовечан, просед човек. Јово Радаковић враћао се у крај својих предака. Колико се овај повратак разликовао од његова уласка у ову страну земљу! И шта би он дао у овом тренутку да је никад није видео? Али у овом часу он је заборављао све што је преживео у овој »обећаној земљи«. Својим духовним очима он је, иако удаљен од свога родног краја, видео већ људе које је давно био заборавио. Из потсвести искрсавали ликови нападених људи, преоране њиве, камењари. И све то, у овом шаренилу путника, у овим широким видицима, постало му одједанпут тако мило и драго, да се Јово Радаковић чудом није мога начудити, како је он све то могао напустити и кренути у туђе и непознато. »Вапор« му ишао некако споро, гамицао као мртав у тој бескрајности воде и простора.

Из најскривенијих кутака прошлости искрсавала Смиљка, млада, лепа и добра. Опростио јој он давно све грехове, које је она сигурно већ окајала и чека га нестрпљиво.

»..«

И опет су прошле дуге године. Јово Радаковић живи међу својима и један је од најприљезнијих вечної хранитељици земљи.

Његови претходници, који су се враћали из Америке пре њега, живели су сви готово истим начином живота. Враћали се редозно са малом уштеђевином, али желели ту, међу својима, да блесну. Ови људи, пошто су провели дуги низ година у земљи, у којој је новац почетак и свршетак свега, »вјерују« свакога човека, а бацани као отпац из једне јаме у другу, — желели су да надокнаде те патње овде, у родном крају. Желели су да им се диве њихове сироти земљаци, да облећу око њих, да буду и они једном у свом животу богови, као они тамо, у Америци, које они никад нису видели, а о којима су често слушали и давали им своју младост и снагу.

По њиховом повратку у родни крај ницала је као из земље бројна родбина, селетала, хвалила њихову памет, знања. Уверавала тако сваког појединог, како је још у детињству показивао знаке снаге, бистрине и ратке способности за живот. Ове хвале биле су још потпуније у сеоским крчмама, где је сваки од ових повратника био месецима средиште целокупног сеоског живота.

Сваки од њих смешио се показујући при том два реда златних зуба, длачио савете и откривао многе тајне далеке земље, погледао често на сат, причвршћен на дебелом златном ланцу, јер »време је новац«, говорио је сваки од њих потучујући при том трећу, пету... лифру и плаћао широким гестом из великог, кожног новчаника. А они најближи радознано завиривали у њ и клељали се касније, како су видели хиљаде и хиљаде, које се не могу лако избројати.

Ту, у крчми, посредници нудили своје услуге, стављали предлоге чија је кућа најлепша и земља најбоља за »Американца«. А он се и даље смешио, уверавао да није журбе; треба све то добро погледати, размислити, јер како би он, толики новац уложио у »предузеће пуно ризика«.

Пролазили тако данк. Мала уштеђевина топила се брзо, а са топљењем новца, топили се и пријатељи. Најзад би се обелоданила истина. Новца више нема. Нестајало и оних господских реквизита, одећа, кошуља, прстења са великим камењем у мркој боји. Човек остајао сам, беспомоћан. Одвикнут, одрођен од земље, привијао јој се по нужди, а она га кажњавала сушом, неродицом, како су говорили они, који су ту одувек живели на њој и кривили за сву беду и неимаштину ове белосветске путнике.

»..«

Без уобичајених дочека ушао је једнога дана Јово Радаковић у своје село. Он није наговестио свој долазак. Нико га није ни очекивао. Мајка и отац већ давно су помрли. Са последње железничке станице упутио се пешке у село.

Једне априлске вечери, после толико година, осетио је опет оне топле, успављујуће мирисе земље, као онога јутра, кад се отиснуо из свога родног краја. На домаку свога села скренуо је са неравна пута и загазио преко њива. Занемео од узбуђења несвесно је скинуо капу. Први поздрав земљи и родном крају. Савладан опет њеном снагом спустио се на прву међу. Негде у даљини чуло се звоно на овцама и повика чобана. Планине, огромне, тамне, чинило му се да досижу небеса. Путем, ено, назиру се људи. Познаје он добро кошуље својих земљака са црвеним рукавима. А тамо даље, у селу, назиру се шкиљава светла...

Овај снажни човек земље, трудбеник, светски путник зарео је главу у земљу и заплакао први пут као уцељено дете...

Тога јутра тежаци су са чуђењем загледали у непозната човека у господском оделу, како дубоко потонуо у своје мисли и одмерена корака иде њивом старог Ђуре Радаковића. То Јово Радаковић обилази своју очевину.

Из дана у дан, годинама тако, он је у селу први на својој њиви. Само сад не више у господском оделу. Није га он продао. Заменио га оделом својих земљака, јер се у оном страном тежно осећао.

Живећи опет на сунцу, враћала му се постепено снага. Просипао је он непоштено. Црпећи снагу из земље, враћао је опет земљи. Посао му био благословен. Земља га награђивала обилно, као да је сретна, што јој је после толико занемаривања, открио снагу и лепоту. А он јој вечито нешто шапутао, благосиљао је...

Његова мала, нахерена кућица, покривена шиндром, обрасла маховином, стајала је сада усправно, бела са стакленим прозорима и кровом од црвеног црепа. На сунцу, у зеленилу блистала се поносно као груда закаснелог снега на врховима његових планина.

У овој кући обрела се једнога дана и жена. Јово Радаковићу потребан је још један пар вредних руку, а имао он и неких сиривених жеља... Мучила га већ дуго мисао, шта ће бити са земљом, кад он склопи очи. Да, мора је оставити у аманет неком, ко ће бити део њега самога, и у кога ће, стварајући га својом крвљу, пресадити сву ову безграничну љубав за земљу.

Тиха, добра жена, која му је ушла у кућу, остварила је његове снове. Из године у годину рађала се деца. Јово Радаковић смешио се чешће сада. Ход му постао усправнији, сигурнији. Неко снажно самопоуздање било је из њега. Обилазећи своје њиве, смешио се и гласно изговарао своје мисли:

»Деца, моја деца, неће морати у далеки свет«. За то се он већ побринуо, проширујући често ограде својих њива. Више пута обележио је Јово Радаковић нове међе прикупљених њива.

НЕПОЗНАТЕ СТРАНЕ СРПСКОГ БРОДАРСТВА

Тамну поест Српског бродарства овда, онда осветли који податак случајно заостао од каквог смелог путника, војника или дипломате, које је мамила „дивља земља Балкана“, или про нела војна или дипломатска мисија. Један од најранијих података свакако је онај из пролећа 1433 године, који нам је остао од познатог француског путника и писца *Бернардоа Де-ла-Брокијева*, који нам је оставио са свога пута са Истока кроз Србију. У опису тога свог пута он говори о Сталаћу, па истиче да и тамо „где се реке (Мораве) састају, има 80 до 400 шајки, које ту Турчин држи, т.ј. бродове и ужета, да би се могла превести војска и коњи. То све чува увек триста људи, који ту стражу врше од два до два месеца.“ (*Годишњак* 14, 1894, стр. 53 и *Rad* 42, 1878, 172). О томе нам говори наш одлични научник, Станоје Станојевић у 4 броју часописа „Природа и наука“.

А још пре но што су Римљани заузели Сингидунум, данашњи Београд, и од њега направили свој велики утврђени логор у ком су стационарирали делови *IV Флавијеве славне легије*, град *Виминацијум*, (Костолац) био је већ познат и напредан град, главни утврђени римски логор на Дунаву, за одбрану од варвара. У то време, по важности, њему је би ораван само утврђени логор у Сирмијуму, данашњој Сремској Митровици. И, као и у Сирмијуму, исто тако и у *Виминацијуму* била је база једне знатне римске флотиле, којој је једва нешто опасти значај тек доцније, од 10 године по Христу, кад Римљани заузму и утврде Сингидунум, и у Земулу направе нову базу за своју ратну флоту. Пошто се *Виминацијум*, (Костолац) налази одмах испод ушћа Мораве, није нимало невероватно, иако је недоказано иако се наука противи овој претпоставци, с обзиром на данашње запуштено стање пловидбе на закрченој и за пловидбу страшно занемареној Морави, — није ни мало невероватно да су, уз помоћ своје лаке флоте њом и сишли Римљани у Костолац, а из Митровице и Костолаца морали су се с трупама здружити под Београдом, да га дефинитивно заузму, са целим његовим немирним залеђем. Била ова претпоставка тачна или не, једно је скоро извесно, да се толика трупа, као што је скоро увек цела легија у *Виминацијуму*, није могла снабдевати само из околине, нити опет, у тадашњим приликама, прекиданим најездама преко панонских пустиња, очекивати сталну подршку из плодних крајева Сирмијума, у то време на врхунцу свога процвата. Изгледа, дакле, необилазно: снабдевање тако велике трупе у Костолацу морало се вршити и из долина Мораве, лаким бродовима којима се појављивали и у служби реда, као и апровизије славног логора. Лако је и замислити појаву тих лаких и доста брзих лађа на веслима, иза којих су, кроз грање врба и топола искакала оштра копча римских легионара, с кратким мачевима о десном куку, и са штитом на левом лакту...

Што проф. Богић Кнежевић у својој студији „Пловидба на Морави“, (часопис „Бродар“, год VII, јули, 1929, стр. 51.) сумња да је Велика Моравица, у другој половини седамнаестог века, „кипила бродовима“, разумљиво је. Технички стручњак, види данашњи брод са дубоким гажењем и данашње стање реке, разуздане, растурене по долини. Али та долина, само пре стотинак година није била тако слободна и прегледна, као данас. Целу Шумадију, још у оба Устанка, пловило је бескрајно море храстове шуме, старе стотинама година, која је стезала и цариградски друм и Мораву, сабијала је у сталније корито, и остваривала мало друкчију климу од данашње. Од Сталаћа до Дунава ни где нема каменних греда које би давиле и спуствале реку у да-

нима њеног пролећњег бујања, и, ако је данас она разливена и растурена, руши плодну црницу коју је сама вековима гнојила, земље и умерен нагио планина, ту нема њене кривце. И то није у стању да скине непроверене податке смелих проходника и путописаца, склоних романтизму као Евлија Челебија. Моравом, као кичмом Београдског пашалука, морали су се слушати извесни контингенти војске, и војне спреме, нарочито тешких топова и љулади, које је могао поднети самоу летње време, узак и једини Цариградски друм, увек изложен нападу шумских одметника.

Сам Г. Кнежевић наводи ове примедбе: „Наши су летописи забележили од 1437 г.: „Попалише Угри турска држава под Крушевцем“, а у неким је летописима забележено (под 1435). „Попали Вукашин Зупровић царева држава у Крушевцу.“ (Ј. Стојановић, Стари српски Родослови и Летописи, 1927, 230).

Тада коментарише: „Јасно је, да у ове две белешке није говор о некој турској флотили на Морави, него о обичним чамцима или шајкама које су служиле за превоз турске војске код Сталаћа. Само изгледа, да су те шајке у то доба употребљаване и за транспорт. Бар *Чедо Мијаговић* пише у свом *Деспоту Ђурђу Бранковићу* под 1428. г. (I, 1880., 150): „Међутим у другој половини маја, турски командант у Крушевцу добије заповест, да пошље нешто војске на шајкама низ Мораву да сиђу у Дунав под Голубац.“

Има још једна белешка о пловидби на Морави у XVII веку. Енглез *Ервард Браун*, путовао је 1696. г. по наши мземљама, и забележио је, пишући о Морави, да се „роба из Србије и из неког дела Бугарске вози Моравом у Дунав.“ (Споменик IX, 1891., 38).

Сви ови наводи, ако не доказују да је на Морави било турске убојне флоте, што за нас нимало није важно, јасно утврђују да је на њој, кроз цео средњи век било бродова и бродарења. Разуме се бродова које је условила могућност пловидбе на тој реци и у то време. Једна забелешка из 1815 год. тврди да су Турци снели тешке топове и убојну спрему Моравом, од Сталаћа до Чачка — пред битку на Љубићу. По потреби, бродило се, дакле, и Западном Моравом!... Колико је те службене културе и процвату покрио заборав?

У поверљивим извештајима своје министру, грофу де Рињи, које је слао из Србије француски дипломатски чиновник, гроф Боале-Конт, између осталог, остало је неколико црта и забележака о стању пловидбе на нашим рекама. (Види Споменик Срп. краљ. академије, XXIV, „Србија у години 1834“, приложио *Стојан Новаковић*).

У својем другом извештају, послатом у Париз из Београда, 2 јуна 1834 год. гроф Боале-Конт каже:

„Београдски паша држи на Дунаву за своју и за свога гарнизона потребу две лађе, а два пута преко године једна мала аустријска ескадра од 10 до 12 лађа, свака са два топа, полази из Пеште и спушта се низ Дунав до Ђердапа“.

У IV извештају од 4 јуна 1834 г. гроф Боале-Конт, говорећи о потреби регулације Дунава, каже:

„Не обзирајући се на препоне које задржавају ток Дунава, Срби већ кушају да плове по њему, што са супротне им суседне аустријске обале још нису смели да предузму. Главни средиште ове пловидбе јесте варош Милановац, подигнута тек пре годину дана, која већ броји на 800 становника. Та варош има до стотину лађа. Шабац их може имати око 40, а Београд и Смедерево по 30; Србија, дакле, располаже свега са 200 лађа.“

Упочетку новог живота, Мило-

шева Србија, дакле, има две стотине савремених бродова, помоћу којих води трговину! То је флота с којом би, у то време, могла бити задовољна и већа, и потпуно независна држава.

Одмах у продужењу истог извештаја француски дипломата даље вели:

„Српски бродари врше своја путовања од горње Саве, на малој даљини од Јадранскога мора, куда носе влашку со, па до Цариграда, уз воду и низ воду преко Ђердапа. Кнез Милош је у Смедереву дао направити две мале корвете, одређене за пловидбу на Црном мору, те тиме да примером покаже Цариграду корист, коју би имао кад би своје лађе правило у Србији.“

Овај извештај сам о себи много говори, и нама, данас, после сто и десет година, стиже као право откриће!...

У истом писму, даље, наводи свој разговор са Кнезом Милошем о потреби регулације Дунава, односно Ђердапског канала, Боале-Конт каже о Србима:

„За Србијанце пак, ова сметња у ствари не постоји. Градећи своје лађе они увек имају на уму тај пролаз, и граде их према томе; за пренос њихове дрвене грађе њима лађе нису ни потребне, јер 150 до 160 везаних директа (сплав) прелазе Ђердап веома лепо кад се изабере време великих вода, што обично бива месеца јуна, у најбоље доба за пловидбу. Осем тога, Србијанцима је више задовољства и мамац него непријатност или страха да помисле да кроз те стене прођу...“

У истом писму, нешто пре овог навода, мудри дипломата чудно се што никако није могао да убеди Кнеза Милоша у огромну корист потребе да се регулише Ђердап, и никако није могао да схвати његове наводе, као ни Г. Давидовића, Кнежевог министра и тумача. Али убрзо потом, кад је из Кнежеве непосредне околине сазнао праву истину, тешке дипломатске и државничке потезе који стоје иза тога питања, европски дипломата морао се замислити и, без икакве сумње, потрудити се да дубље сагледа ову необичну личност сељака-владара.

У V писму, од 4 јуна, Боале-Конт вели:

„Србија има неколико комада топова отетих од Турака; она меће по један топ на обе топовске шајке. Мала дубљина Дунава и Саве на овој висини не би могла поднети више топова у служби поред обале.“

И овај писац каже да је Србија „Испрекрштана планинама, савршено обрастим густом и честом шумом. Велики слој масне које су често обрађене до самог врха, чине Србију веома плодном.“ (III писмо, од 3 јуна).

У истом писму, говорећи о културним приликама, каже:

„Један српски песник, кога сам видео овде, г. Милутиновић, спевао је више песама, од којих су неке имале част да их Гете преведе на немачки; по том је написао енски спев о првоме рату за независност и историју о другоме рату, у коме се и сам јуначки борио.“

У тим извештајима грофа Боале-Конт, у којим се говори о свима приликама у Србији Кнеза Милоша, нарочито се истиче необично велика вредност храстовог дрвета.

„...један Грк, предузимач говорио ми је у Смедереву, да у целој Европи не зна да се може наћи тако тврде, здраве и грађанске храстове као што је ова у Србији. Један Енглез, г. Кошрац, долазио је пре неколико месеци, да узме пробу од храстове, и дао исту оцену о њој. Главна корист од шума, која ће једног дана сама собом постати предмет знамените трговине, у овај пар је у томе, што исхрањује грдан број свима...“

У поменутом III писму, од 3 јуна, говорећи о безбедности у Србији, овај странац, готово с ентузијазмом узвикује:

„Нема земље, у којој се путује са више безбедности него ли у Србији. Поверење је тако неограничено, да се често могу видети стока, вино и различито имање становника где је остављено без чуvara на веру и поштење појединаца, нити ће се кад догодити да имаоцу што пропадне.“

Обичаји су још — са изузећем можда Београда — чисти и чврсти међу Србима. Недавно баш био јесучај, да је јавним негодовањем браколомство смрћу кажњено...“

У истом писму говори се и о једном „попису душа које плаћају харач.“ Тај је попис вршен пре две и по године, т.ј. почетком 1822 год. По њему је било у Србији Кнеза Милоша 300.000 пореских обвезника. На основу тог пописа процењено је да има у земљи свега око 837.000 станов-

ника. У тај број би ушло Турака око 15.000, по градовима, и око 10.000 Цигана.

Извештач подвлачи високе карактерне особине српског народа, а нарочито осећање братства које народ повезује!

У последњем, VIII писму које гроф Боале-Конт послао из Крагујевца, 14 јуна 1834 године, говори се о државо-правним и уставним приликама младе земље, и о Кнежевом позиву француском дипломати да учествује у изградњи нацрта првог устава... Али нас то сад не интересује. Много је занимљивије бацити поглед на величину градова наших тога времена, нарочито на Београд, за који турски путописац, Евлија Челебија, тврди да је, 1660 године, кад га је он посетио, имао: 38 махала, са 17.000 домова, и 98.000 душа!

У то време Београд је имао 18.000 становника. Од тога испод 10 хиљада Срба. Око хиљаду и по Јевреја, (којих је било још једино и то помало у Смедереву и Пожаревоцу; укупно до две хиљаде) и око 1.000 Грка, Бугара и Влаха. Остало, око 6.000 су Турци. Турска варош видно пропада, српска се снажи и напредује, и сваког дана се подиже. Хришћанска је варош лепша и чистија... „Београд је још препун успомена и грађевина кнеза Евжена Савојског, којег је име остало овде врло популарно.“

После Београда најважније су вароши у земљи Ужице и Шабац, свака са по 12—13.000 становника. Смедерево 4.000 душа, а Пожаревац нешто мање! Престоница, Крагујевац, само 2 до 3.000 становника!...

Младен Ст. Ђуричић

Народне игре за народ

Фолклорна група Нишког народног позоришта гостовала је у околини Београда. На сликама: Горње — сеоска публика и доле — играчи

Снимак С. Н.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

КАУЧУК - СИРОВИНА
ЗА КОЈУ СЕ ВОДЕ РАТОВИ

Wolfgang Jünger: Kampf um Kautschuk, Wilhelm Goldmann Verlag in Leipzig, Str. 224. RM. 6.

Борба за сировине већ деценијама влада модерном светском привредом, и чак је врло често доводила до тешких светскополитичких заплета. Каучук спада у једну од најважнијих сировина, јер је он основа за успешан развој најважније привредне гране данашњине: аутомобилске индустрије. Модерна привреда, модерни ратови не могу се замислити без аутомобила, без моторизације. Проналаском вештачког каучука, буне, немачки хемичари су највећим делом учинили немачку индустрију независном од иностранства.

Историја каучука је драматична: некада су авантуристи из целог света улазили дубоко у бразилијанске шуме и искоришћавали каучуково дрво на такав начин, да су читаве каучукове шуме уништаване. Како је каучуково дрво расло само у Бразилији, то је она имала монопол ове сировине која је одједном постала тако важна у светској привреди. Да би сачувала тај монопол, Бразилија је под претњом смрти забранила извоз каучуковог семена из земље.

Али, једнога дана су британски агенти успели да тако брижљиво чувано каучуково семе украду и да га донесу у Енглеску, која га затим засади у Британској Малаји и Холандској Индији, где су подигнуте велике плантаже каучука. Бразилија је била скинута са свога престола, а на њено место су ступиле Велика Британија и Холандска Индија.

Узалуд су Сједињене Америчке Државе покушавале да се ослободе британско-холандског светског монопола каучука. Ове две државе су остале господари на тржишту. Плантаже каучука америчких фабриката аутомобила у Бразилији и Либерии тек су у своје зачетку и требаће много времена да оне буду у стању да подмире америчке потребе.

Нова епоха у историји каучука настала је проналаском немачких хемичара, који су сталним побољшавањем вештачког каучука успели да немачке потребе потпуно задовоље.

Јингерова књига је наивена еа ретким познавањем предмета и врло занимљиво, тако да се чита као роман.

ИСХРАНА СТОКЕ

Др Драг. Николић и инж. Иван Пуцељ: Исхрана стоке. Издање Српског пољопривредног друштва. Тежакова библиотека св. 15. Год. 1943. Страна 160. 17 слика у тексту.

Исхрана стоке је од прворазредне важности за њено унапређење и одржање. Човек гаји домаће животиње да му буду од користи: да га помажу у раду, да му дају производе којима се храни, да му дају сировине које му служе за одевање, за индустријске, занатске и друге сврхе.

Да би домаће животиње могле дати поменуте користи у што већој мери, потребно је да их човек правилно храни и негује. Међутим, ако се запитамо како их ми хранимо, одговор је негативан, и то готово у целој земљи, са малим изузетцима. Нарочито у току зиме, а још чешије пред крај зиме и у почетку пролећа стока управо гладује, а каткад, нарочито ако је зима дугачка, чак угине услед глади.

Последице лоше и недовољне исхране су многобројне. Стока је недорасла, ситна и крхљава, мршава и нејака на раду, те незнатне или никакве млечности као музга стока. Сем тога слабо и недовољно хранена грла дају врло мало ђубрива.

Откуд то да наш пољопривредник своју стоку, коју иначе необично воли, тако слабо храни? Зато има више узрока, од којих су најважнији следећи:

Непознавање основних појмова о исхрани стоке. Наш пољопривредник још увек није довољно упознат са потребама животињског тела у погледу хране и начина њеног искоришћавања од стране животиња. Он не познаје довољно хранљиву вредност појединих хранива, нити зна како их треба припремити да би их животиње што боље искористиле. Најзад ни у посебни део исхране, који обухвата исхрану појединих врста стоке, наш пољопривредник није довољно упућен.

Оскудица у храни је готово редовна појава код малих поседника, којих има бројно највише и који немају довољно добрих папњака за испашу своје стоке, нити производе довољне количине сточне хране за исхрану стоке у току зиме. Поред тога мали поседник држи обично већи број стоке него што може правилно да исхрани. Наш народ погрешно сматра да је бољи домаћин онај који има већи број стоке,

без обзира каква му је стока. Међутим, исправно је гледиште да је бољи онај домаћин који има бољу стоку.

Све дотле док наш пољопривредник не буде довољно упућен у горња питања и док не почне да води више рачуна о производњи сточне хране, нарочито на ораницама, и о бољој исхрани стоке, сваки већи и бржи напредак на унапређењу сточарства биће немогућ. Правилна исхрана стоке је, дакле, први услов и камен темељац за унапређење сточарства.

У том погледу врло ће корисно послужити нашим сточарима ова књига, која садржи врло лепе и корисне поуке и упутства. У њој су изнети општи појмови о исхрани стоке, затим су посебно обрађена питања исхране говеда, коња, свиња, оваца и коза, под свима условима у погледу разних могућности и намена.

ПРОИЗВОДЊА ПОВРЊОГ
СЕМЕНА

Инж. Владимир Јованчевић: Производња поврњог семена. Издање „Југоисток“. (Сеча, књига 13—15). Страна 95. Цена 45 дина.

Књига „Производња поврњог семена“, која је ових дана изашла из штампе у издању „Југоисток“, представља драгоцен прилог развоју наше домаће пољопривредне производње. Од рата на овамо наша земља је страховито много осетила недостатак поврњог семена, тако да смо у поврњу имали чак велике оскудице, ма да је наше поднебље ванредно погодно за гајење скоро свих врста поврћа. Међутим, како се поврњо семе код нас пре рата готово није гајило, његова нестаница јако је утицала на смањење повртарских приноса.

Неопходно је потребно да се одмах приступи код нас рационалној производњи поврњог семена и да јој се поклати пажња, пошто за њу постоје најповољнији климатски и земљишни услови.

Да би се у томе потпуно успело писац налази да су неопходно потребне следеће мере:

Да Савез српских земљорадничких задруга, односно Главна произвођачка задруга што пре оснују повртарско-семенарске задруге у местима где постоје најповољнији услови за производњу како поврћа, тако и поврњог, а по могућству и осталог семена.

Да Министарство пољопривреде и исхране и Министарство просвете по пољопривредним школама, заводима за пољопривредна испитивања и у државним воћним и лозним расадницима организују десетодневне и краће течајеве за задружну производњу поврњог и осталог семена.

Да Главни задружни савез, Главни савез српских земљорадничких задруга и Српско пољопривредно друштво на закупљеним земљиштима под стручним надзором организују производњу поврњог и осталог семена.

Да Министарство пољопривреде и исхране одобри потребну помоћ оним професионалним повртарима и пољопривредницима, а нарочито свештеним ученицима пољопривредних школа, који се обавезу да производе поврњо, а по могућству и остало семење.

Врло опширно писац у својој књизи износи упутства и податке о производњи семена и семењарској трговини код нас, о плодњу, земљишту, ђубрењу, подножју и обради, опашивању цветова, времену сетве, трајању вегетације, нези, жетви, вршидби и чистињу семена. Узимљавану коренастог и осталог поврћа отребаног за производњу семена и најзад о оплеменивању семена.

Посебно су обрађена упутства за све наше врсте обичног и племенитог поврћа понаособ.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ
БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

- 5.00—6.15 Другарски поздрав
- 6.15—7.00 Емисија за српске сељацима и вести на српском језику
- 7.00—7.10 Вести на немачком језику
- 7.10—9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!“
- 9.00—9.20 Вести
- 9.20—12.00 Пауза
- 12.00—13.00 Подневни концерт
- 13.00—13.10 Вести на српском језику
- 13.10—13.50 Подневна музика
- 13.50—14.00 Вести на немачком језику
- 14.00—14.50 Нешто за тебе
- 14.50—15.00 Извештај о војностању
- 15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
- 15.30—16.00 Пауза
- 16.00—18.20 Српске емисије
- 18.20—18.40 Час немачке народне групе
- 18.40—19.00 Музика за тебе
- 19.00—20.00 „Из савремених догађаја“ на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
- 20.00—20.20 Вечерње вести
- 21.40—22.00 Поздравли младог београдског стражара
- 22.00—22.15 Последње вести
- 00.00—02.00 Пonoћне мелодије.

НЕДЕЉА, 22-VIII-1943

- 16.00—16.05 Извештај Врховне команде на српском језику
- 16.05—17.00 Београд поздравља Бор. Суделују: Тамбурашки оркестар Аранички, Божидар Милосављевић, дуэт Катински, Мита Божиновић, квартет Савовић, трио Симић, Војин Поповић и Мирослав Бацевић.

ПОНЕДЕЉАК, 23-VIII-1943

- 15.30—16.00 Пауза.
- 16.00—18.20 Српске емисије.
- 16.00—16.30 Када виолина свира (плоче).
- 16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
- 16.35—17.00 Концерт радио хора под управом Богдана Цвејића.
- 17.00—17.30 Гласови са позорнице.
- 17.30—17.40 Предавање.
- 17.40—18.10 Народна музика. Изводе Народни оркестар Милановић, Ружица Јаковљевић и Александар Новаковић.
- 18.10—18.20 Из савремених догађаја.

УТОРАК, 24-VIII-1943

- 16.00—18.20 Српске емисије.
- 16.00—17.00 Музика из тонфилмова.
- 17.00—18.10 Народна музика. Изводе: Народни оркестар Милановић, тамбурашки оркестар Аранички, Злата Јефтић, Симеон Цесаровић, Марија Маринковић, Радослав Павловић, Петар Старчевић, Љубиша Спасић, Вучић и Крњевац.
- 18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СРЕДА, 25-VIII-1943

- 16.00—16.30 Београдски гудачки квартет Немечк—Слатина.
- 16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
- 16.35—16.00 Оперске арије (плоче).
- 16.50—17.00 Из савремених догађаја.
- 17.00—18.20 Забавни час.

ЧЕТВРТАК, 26 августа

- 16.00—18.20 Српске емисије.
- 16.00—16.30 Аудиција Радио Београда.
- 16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
- 16.35—17.00 Забавна музика. Изводе забавни оркестар под управом Фране Седлачека. Солисти: Дивна Радић и Драги Петровић.
- 17.00—17.30 Звучи тамбурица. Изводе: Тамбурашки оркестар Аранички, Катарина Лилић, Зорка и Богдан Бутац.
- 17.30—17.40 Предавање.
- 17.40—18.10 Дечји час.
- 18.10—18.20 Из савремених догађаја.

ПЕТАК, 27 августа

- 16.00—18.20 Српске емисије.
- 16.00—16.30 Концерт београдског симфониског оркестра, под управом проф. Пашћана.
- 16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
- 16.35—17.00 Народна музика. Изводи народни оркестар под управом проф. Петра Кристића. Солисти: Дивна Радић и Драги Петровић.
- 17.00—17.30 Народне песме певају: Милена Чесаровић и Душан Николић уз пратњу народног оркестра Обреновић.
- 17.30—17.40 Предавање.
- 17.40—18.10 Шлагери. Изводе: трио Симић, Војин Поповић, квартет Ђорђевић и сестре Перич.
- 18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СУБОТА, 28 августа

- 18.00—18.20 Српска емисија: Добровољачки час.

ПУТ

КА ЕВРОПСКОМ ЈЕДИНСТВУ

Europa — Handbuch der politischen, kulturellen und wirtschaftlichen Entwicklung Europas.

Можда изгледа искувише смело и преурањено, усред рата, који је достигао свој врхунац и који се води баш за јединство Европе, говорити о последицама тог јединства, покушати да се да један општи поглед политичког, привредног и културног развоја будуће Европе. Али једно од својстава модерног тоталног рата је, да је он продуцент политике само другим средствима.

Политички, привредни и културни задаци не иду поред војних, већ у највећој мери утичу на развој војних задатака. Политичке и привредне неопходности не чекају на војнички крај рата, оне захтевају од свих заинтересованих разумевање, добру вољу, сарадњу.

Ма колико да је јасна заједничка судбина свих европских народа, ипак су решења у појединостима врло тешка. Европа није један неписан лист светске историје, већ она има свој дуги живот пун разних сукоба, су-

протности. И важан задатак новог европског поретка је да од многих народа који живе на једном релативно малом простору, створи једну чврсту заједницу, али да увек има у виду њихову независност.

Јединство Европе мора да буде тако јако, да се у будуће сви интерни сукоби морају решавати мирним путем као и да се онемогуће све интервенције ваневропских сила. Истовремено аутономија појединих чланова европске заједнице мора да буде тако велика, да они могу да се потпуно посвете својој изградњи и у потпуности одговоре својим задацима у оквиру целине.

Ова књига је узела на себе задатак да покуша да покаже могућности и пут ка европском јединству. Водеће личности политике, привреде и културног живота, припадници готово свих европских нација имају у њој реч. Тако је књига хроника европских догађаја, скуп докумената, која са описом појединих европских држава претставља приручник од трајне вредности.

МАЛИ ОГЛАСИ
СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је овим оглашујем за неважећу. Крстан Загорац. 596 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, те је оглашујем за неважећу. Јелена Ваљански. 597 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 15.728 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Радомир Максим. 598 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 9.266 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Видосава Ђурђевић. 599 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције, Крагујевац, изгубила сам па их оглашујем за неважеће. Милосава Павловић. 600 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Дана Пантовић. 601 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Михајловић Даринка. 602 1—3

ДУВАНСКУ књижицу бр. 1267 издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Добривоје Ђорђевић. 603 1—3

МОЛЕ СЕ другови, пријатељи и сродници ако ко ма шта зна где се налази мој кум Младомир Томовић бив. југ. подофицер, родом из околине Чачка, да ме изведе на адресу Милован Пантовић, наредник, Крагујевац, Кнез Михајлова улица бр. 91. 604 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Бранислав Благојевић. 549 3—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. Јула Митровић. 550 3—3

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је оглашујем за неважећу. Милош Јовановић. 551 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Драгољуб Радосављевић. 552 3—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам и оглашујем је за неважећу. Милица Ђорђевић. 553 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. Милена Војводић. 554 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ и потврду изгубила сам, издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је оглашујем за неважећу. Живота Тодоровић. 555 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ и потврду издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Јездимир Ранковић. 556 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Милован Зековица. 557 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Милица Мијашовић. 558 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам те је оглашујем за неважећу. Ковиљка Николић. 559 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, те је оглашујем за неважећу. Бојурка Јовановић. 560 3—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам па је оглашујем за неважећу. Костадина Новаковић. 561 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, те их оглашујем за неважеће. Видислав Јовановић. 562 3—3

ПРИЈАВУ И КУЋНУ ЛИСТУ издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам те их оглашујем за неважеће. Надежда Урошевић. 563 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Стефановић Љубица. 564 3—3

НЕСТАЛА МИ ЈЕ лична карта издана од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је оглашујем за неважећу. Чедомир Чупић. 565 3—3

ПРИЈАВА И ЛИЧНА КАРТА издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па их оглашујем за неважеће. Анка Јанићијевић. 566 3—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Јозефина Марошек. 567 3—3

ИСПИСНИЦУ моје кћери Бориславке Бајић ученице I разреда гимназије у Алексинцу изгубио сам те ју овим оглашујем за неважећу. Душан Бајић, адвокат из Бајине Баште. 581 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Сврзић Драгослав. 582 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Димитријевић. 583 2—3

ПОЛИЦИСКУ пријаву издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је оглашујем за неважећу. Илинка Стојановић. 584 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам те је овим оглашујем за неважећу. Босиљка Чумић. 585 2—3

„РАДЕ НЕИМАР“

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. Драгиша Илић. 586 2—3

ПРИЈАВУ и објаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па их оглашујем за неважеће. Благоје Ђтаменковић. 587 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, те је овим оглашујем за неважећу. Надежда Николајевић. 588 2—3

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. Петровић Миливоје. 589 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Бошко Којић. 590 2—3

ИЗБЕГЛИЧКУ легитимацију бр. 93409а издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Јованка Богошевић. 591 2—3

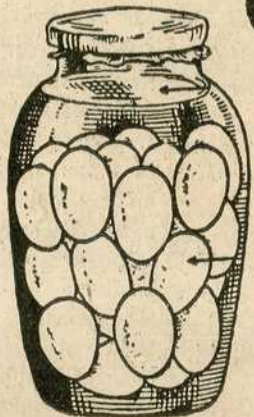
ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је овим оглашујем за неважећу. Радмила Јовановић. 592 2—3

ПОЛИЦИСКУ пријаву издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам те је оглашујем за неважећу. Милица Брајевић. 593 2—3

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је овим оглашујем за неважећу. Светислав Петровић. 594 2—3

ПРОДАЈЕ СЕ врло јевтино:

Плац на Авалском путу 300 кв. м. У непосредној близини Београда. 70.000 д.

Elektrol

НАПОУЗДАНИЕ

Средство за конзервацију јаја

држава јаја свежа годину дана

ЈЕДАН ПАКЕТ ДОВОЉАН ЗА 120 ЈАЈА

Главно заступништво и лагер:

Дипл. инж.

МИХАИЛО С. БЕСАРАБИЋ БЕОГРАД

Вука Караџића 7. Телефон 28-226.

ПРОДАЈЕ — КУЋЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину. 607 4—4

Пажња! Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упуњени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима а на послетку у Вашем је интересу понудите и познатој фирми „БРАЧАР“ која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити „БРАЧАР“ — Београд, Палилулска улица бр. 6. — Продужене Душанове улице. — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца. 608 1—1

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА“

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА Краља Милана 41-а до Славије

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји на дан 24 августа 1943 год., са почетном лицитационом ценом следећа имања:

- 1) Плац са зградом Кајмакчаланска 35 Дин. 650.000.—
- 2) Плац са зградом Војводе Богдана 46 Дин. 520.000.—
- 3) Плац са зградом Војводе Анђелка 44 Дин. 550.000.—
- 4) Плац са зградом Мехмед Соколовића 46 Дин. 520.000.—

Продаја ће се обавити од 9—12 час., у банчиној згради Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. 610 1—1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

23 АВГУСТА 1943 ГОД.:

- 1) Плац са зградом Узун Миркова 6 Дин. 9.000.000.—
- 2) Плац са зградама Краља Петра 78 Дин. 2.800.000.—
- 3) Плац са зградом Страхињина Бана 16 Дин. 2.600.000.—
- 4) Плац са зградом Принца Евгенија 16 Дин. 800.000.—
- 5) Плац са зградом Риге од Фере 7 Дин. 3.200.000.—

25 АВГУСТА 1943 ГОД.:

- 1) Плац са зградом Хаџи Мелентијева 69 Дин. 950.000.—
- 2) Плац са зградом Проте Матеје 18 Дин. 6.000.000.—
- 3) Плац са зградом Малајничка 6 Дин. 500.000.—
- 4) Плац са зградом Алексе Ненадовића 37 Дин. 7.500.000.—

27 АВГУСТА 1943 ГОД.:

- 1) Плац са зградама Зрињскога 37 Дин. 3.000.000.—
- 2) Плац са зградом Прест. Петра 66 Дин. 2.400.000.—
- 3) Плац са зградом Прест. Петра 82е Дин. 1.000.000.—
- 4) Плац Пуковника Неђића 13 Дин. 280.000.—
- 5) Плац са зградом Приштинска 31 Дин. 2.000.000.—

30 АВГУСТА 1943 ГОД.:

- 1) Плац Толстојева 11 Дин. 1.500.000.—
- 2) Плац са зградом Толстојева 64 Дин. 2.800.000.—
- 3) Плац са зградама Сарајевска 35 Дин. 1.700.000.—
- 4) Плац са зградом Пуковника Баџића 6 Дин. 1.500.000.—
- 5) Плац са зградом Генерала Штурмана 5 Дин. 4.500.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II, од 9—12 час. где се могу добити сва даља обавештења. 611 1—1